

Svenska lånord i Alahärmädialekt

En sociodialektologisk studie om en finsk sydösterbottnisk dialekt

Milla Mattila
Tammerfors universitet
Fakulteten för språk, översättning och litteratur
Nordiska språk
Avhandling Pro gradu
December 2016

Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Pohjoismaiset kielet

MATTILA, MILLA: Svenska lånord i Alahärmedialekt. En sociodialektologisk studie om en finsk sydösterbottnisk dialekt

Pro gradu -tutkielma, 67 sivua + liitteet [3 kpl]
Joulukuu 2016

Tutkimuksessani perehdytään Alahärmedialektin murteessa esiintyvien ruotsalaisten lainasanojen tunnistamiseen ja käyttämiseen. Tavoitteena on selvittää, miten informanttien tietämys murreanoista eroaa toisistaan erilaisista sosiolingvivistisistä muuttujista riippuen. Tutkimus pyrkii myös selvittämään, vaikuttavatko ruotsin kielen taidot ruotsalaisperäisten murreanojen tunnistamiseen. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat pohjautuvat aikaisempiin sosiolingvistiisiin ja dialektologisiin tutkimuksiin sekä teoriaan murteiden muuttumisesta ja kielikontakteista.

Tutkimusaineisto pohjautuu verkossa toteutettuun kyselylomakkeeseen, johon vastasi yhteensä 66 nykyistä tai entistä alahärmedialaista. Kyselylomakkeen ensimmäisessä osassa kartoitettiin informanttien taustatietoja ikää, sukupuolta, syntymä- ja asuinpaikkaa, äidinkieltä ja kotona käytettävää kieltä, koulutusta sekä pääasiallista toimintaa koskien. Toinen osa koostui ruotsalaisperäisistä murreanoista, jotka valikoitiin sekä kirjallisista että äänitetyistä lähteistä. Valikoidut 34 murreanaa jakautuivat sanaryhmiin A–D: ryhmä A sisälsi kymmenen yleistä Alahärmedialektin murreanaa, ryhmä B kymmenen maa- ja kotitalouteen liittyvää murreanaa, ryhmä C kymmenen myös muissa suomen murteissa käytettävää murreanaa ja ryhmä D neljä muista kielistä kuin ruotsista peräisin olevaa sanaa. Kunkin sanan kohdalla tuli ilmoittaa, onko sana tuttu. Tutuista sanoista tuli kirjoittaa murreanan sisältävä lause ja selittää murreanan merkitys. Informantit saivat myös mainita muita Alahärmedialektin murreanoja. Kolmannessa osassa kartoitettiin informanttien sosiaalista verkostoa ja viimeisessä osassa sitä, kuinka usein informantit käyttävät ruotsin kieltä ja minkälaiseksi he arvioivat ruotsin kielen taitonsa.

Tutkimuksen mukaan myös muissa suomen murteissa esiintyvät ruotsista lainautuneet murre sanat ovat tutuimpia, kun taas maa- ja kotitalouteen liittyvät murre sanat ovat vieraimpia. Myös muista kielistä lainautuneet sanat kuuluivat tutuimpien sanojen joukkoon. Sanojen alkuperäiskielen merkitys sanojen tunnettuuden kannalta jää epäselväksi, koska lähes 90 %:lla kyselyn sanoista on ruotsalainen alkuperä. Enemminkin sanojen aihepiiri vaikuttaa olevan tunnettuuden kannalta keskeinen muuttuja. Tulokset osoittavat, että globalisaatio ja kaupungistuminen ovat vaikuttaneet Alahärmedialektin murreanastoon. Tutkimustulosten mukaan vanhemmat informantit tuntevat murre sanat paremmin kuin nuoremmat, mikä voi viitata joko Alahärmedialektin murteen muuttumiseen tai informanttien yksilölliseen kielen kehittymiseen. Tuloksista käy ilmi, että naispuoliset informantit tuntevat murre sanat miespuolisia informanteja paremmin. Myös informanttien koulutuksella ja pääasiallisella toiminnalla on yhteys murreanojen tunnistamiseen. Koulutus ja pääasiallinen toiminta kytkeytyvät kuitenkin vahvasti informanttien ikään. Tutkimustulosten mukaan murreanojen tunnistaminen ei ole yhteydessä informanttien ruotsin kielen taitoihin.

Avainsanat: Alahärmedialektin murre, Etelä-Pohjanmaan murre, ruotsin kieli, lainasanat, sosiolingvistiikka, dialektologia

Innehåll

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte och forskningsfrågor	3
1.2	Alahärmädialekt som undersökningsobjekt.....	4
1.2.1	Sydösterbottniska dialekter och Alahärmädialekt	4
1.2.2	Alahärmä och dess närområden som språklig miljö.....	6
2	Dialektologi och sociolingvistik	9
2.1	Några dialektologiska studier med sociolingvistisk betoning	9
2.2	Sociodialektologisk forskning i Finland.....	11
3	Dialekt som begrepp och dialektförändring	14
3.1	Definition av dialekt	14
3.2	Från genuin dialekt till standardspråk	15
3.3	Kort om ackommoderingsteori.....	17
4	Språkkontakter och inlåning av ord.....	19
4.1	Om språkkontakter	19
4.2	Om inlåning av ord.....	21
4.2.1	Påverkande faktorer, orsaker till lån och mest inlånade ord.....	22
4.2.2	Olika typer av lån	23
5	Material och metod.....	25
5.1	Enkäter som forskningsmetod	25
5.2	E-enkäten – utvalda dialektord, informanter och struktur	26
5.2.1	Dialektord – kriterier och källor	26
5.2.2	Lista över dialektord.....	28
5.2.3	Informanter	30
5.2.4	E-enkätens struktur	30

5.3	Analysmetod.....	31
6	Analys och resultat	35
6.1	Kännedom om dialektord	35
6.1.1	Bekanta ord för över 70 % av informanterna	36
6.1.2	Bekanta ord för 30–70 % av informanterna	39
6.1.3	Bekanta ord för under 30 % av informanterna	40
6.1.4	Resultat enligt ordgrupper	41
6.1.5	Ytterligare dialektord.....	43
6.2	Resultat med hänsyn till kön	45
6.3	Resultat med hänsyn till ålder	50
6.3.1	Den första åldersgruppen.....	51
6.3.2	Den andra åldersgruppen	53
6.3.3	Den tredje och den fjärde åldersgruppen.....	54
6.3.4	Sammanfattning av resultat enligt olika åldersgrupper	56
6.4	Resultat med hänsyn till andra sociala variabler	59
7	Sammanfattande diskussion	63
	Referenser.....	68
	Bilagor	77
	Bilaga 1.....	77
	Bilaga 2.....	84
	Bilaga 3.....	85

1 Inledning

Språk används på olika sätt av olika individer i olika samhällen, och genom tiderna förändras språk beroende på samhället och förändringarna i det. Även dialekter används på olika sätt och så som olika språk kan dialekter förändras. En dialekt är kort definierat en språkvariant som invånare inom ett avgränsat område talar (Institutet för språk och folkminnen 2015). Resultat av sociolingvistiska och sociodialektologiska studier har visat att många dialekter håller på att utjämnas och de mest särskilda dialektdrag försvinner (se t.ex. Thelander 1979ab, Sundgren 2002, Sandström 2010, Svahn & Nilsson 2014). Förändringarna kan hända på olika språkliga nivåer – de kan vara t.ex. morfologiska, fonologiska eller lexikala. Några drag försvinner ur dialekter och nya drag eller tom. nya dialekter kommer till.

Dialekter tar intryck av varandra men också av andra språk. Till exempel har det finska språket tagit intryck av det svenska språket (se t.ex. Häkkinen 1997). Finland var en del av det svenska riket i över 600 års tid från medeltiden till 1800-talets början (se t.ex. Häkkinen 1997, Meinander 2006). De språk som människor då har talat har påverkat varandra. Enligt Koponen (2014: 18) levde svenskarnas och finnarnas språkliga förfäder i nära kontakt med varandra redan långt innan språken svenska och finska uppstod. Urfinnarna bodde som grannar eller tillsammans med urgermanerna och urskandinaverna, och på den tiden har många ord inlånats från urgermanernas språk till urfinnarnas språk (t.ex. *ranta* 'strand') (Koponen 2014: 18). Dessutom existerade bägge urspråken på den tiden främst som talade dialekter. På grund av dessa tidiga språkkontakter och eftersom dialekterna då närmast fanns som talat språk, kan en del av svenska lånord¹ i finskan närmast jämföras med svenska och finska dialektord (Koponen 2014: 18).

Det finska Finland indelas in två stora dialektområden med huvudgrupperna östfinska och västfinska. Savolaxiska och sydöstfinska tillhör de östliga dialekterna, medan sydvästfinska, sydvästfinska övergångsdialekter, tavastländska, sydösterbottniska, mellan- och nordösterbottniskan samt nordfinskan tillhör de västliga dialekterna (Institutet för de inhemska språken 2016c). Enligt Institutet för de inhemska

¹ Mer om lånord och språkkontakter i kapitel 4.

språken (2016a) håller Finlands dialekter på att utjämnas, men samtidigt verkar dialekterna leva kvar därför att de kan stärka en individs lokala identitet. Att en dialekt utjämnas betyder att en dialekts särpräglade egenskaper försvinner (se 3.2).

Denna avhandling har sitt intresse för en finsk sydösterbottnisk dialekt. Närmare sagt handlar det om användningen av dialektord importerade från svenskan (se 5.2.1 och 5.2.2). Dialektord som är av intresse används i en sydösterbottnisk dialekt som talas i en socken kallad Alahärmä med ca 5000 invånare. Socken hör till en enspråkigt finsk stad Kauhava. Dialekten som talas i Alahärmä kallas i denna studie för Alahärmädialekt, enligt namnet på socknen. Alahärmädialekt hör till de sydösterbottniska dialekterna. Med hjälp av en e-enkät (se 5.2 och bilaga 1) tar jag reda på likheter och skillnader mellan användningen av utvalda dialektord beroende på informanternas (se 5.2.3) olika bakgrunder. Även en eventuell korrelation mellan kännedom om de utvalda dialektorden och kunskaper i svenska är av intresse. Man kunde tro att det är lättare att lära sig svenska ord – mer eller mindre medvetet – om man talar dialekt som innehåller ord med svenskt ursprung, för ofta ligger dialektords stavning och uttal nära det ursprungliga svenska ordet. Avhandlingens teoretiska och metodologiska utgångspunkter följer dialektologins och sociolingvistikens (=sociodialektologins) principer (se 2–5).

Jag är själv uppväxt i Alahärmä. Ju längre jag har studerat nordiska språk desto tydligare har jag märkt samband mellan svenska ord och några dialektord i Alahärmädialekt (t.ex. *ruukata* 'bruka', *kossi* 'gosse'). Det finns veterligen inte många undersökningar som har undersökt användningen av dialektord med svenskt ursprung i sydösterbottniska dialekter i dag. Tidigare undersökningar (se 2.1 och 2.2) som handlar om samband mellan svenska ord och finska dialektord har ofta en språkhistorisk, etymologisk synvinkel och är således närmast dialektologiska, medan min undersökning har också ett sociolingvistiskt perspektiv och koncentrerar sig på dagens dialekt, på språkbruket. Undersökningen bidrar till kunskapen om den rådande användningen av Alahärmädialekts dialektord som stammar från svenskan.

I nästa underkapitel (1.1) presenteras undersökningens centrala syfte och forskningsfrågor. I underkapitel 1.2 behandlas några särdrag av sydösterbottniska dialekter samt beskrivs den språkliga miljön i och nära Alahärmä förr och nu. I kapitel 2–4 belyses teoretiska utgångspunkter för denna studie. Kapitel 2 handlar om dialektologi och sociolingvistik, kapitel 3 definierar begreppet dialekt och belyser dialektförändring

och kapitel 4 beskriver språkkontakter som fenomen samt belyser inlåning av ord från ett språk till ett annat. Efter en överblick över de teoretiska utgångspunkterna presenteras undersökningens metod och material i kapitel 5. Kapitel 6 presenterar undersökningens resultat i form av en analys, och det sista kapitlet 7 diskuterar sammanfattande undersökningens centralaste resultat.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna undersökning är att ta reda på hur en dialekttalares bakgrund är kopplad till kunskapen om och användningen av dialektord importerade från svenskan. Fokus står på hur väl dessa dialektord i dag känns till och används av de människor som talar Alahärmädialekt. Undersökningen koncentrerar sig på sociolingvistiska mönster som styr identifieringen och användningen av dessa dialektord. Till exempel granskar jag användningen av dialektord med hänsyn till dialekttalares ålder och utbildning. Av intresse är också hurdan relation det finns mellan dialekttalares kunskaper i svenska och kännedom om de utvalda dialektorden – eller om det överhuvudtaget finns en sådan relation. Att ord i olika språk ser likadana ut och har samma betydelse kunde tänkas underlätta inläringen av dem. Undersökningen söker svar på följande forskningsfrågor:

- 1) Hur använder och hur väl känner informanterna till de utvalda, från svenskan inlånade dialektorden i Alahärmädialekt?
- 2) Hur skiljer sig identifieringen och användningen av dessa ord mellan informantgrupper?
- 3) Hurdant förhållande finns det mellan informanternas dialektala svenskbaserade ordförråd och kunskaper i svenska?

Meningen är inte att undersöka alla Alahärmädialekts dialektord som har svenskt ursprung utan endast ett urval av dem (se 5.2.1 och 5.2.2). Forskningsfrågorna innefattar intresset för identifieringen och användningen av de utvalda dialektorden. Med identifieringen syftar jag till om informanterna överhuvudtaget känner till orden samt till

hur många och hurdana² ord de känner till. Med användningen syftar jag till betydelser som informanterna ger till orden och till olika kontexter där informanterna själva använder dessa ord. Olika kontexter kommer fram när de i e-enkäten (mer om detta i 5.2.4) skriver exempelmeningar som innehåller dessa ord. Genom exempelmeningarna kan man dra slutsatser om hurdana associationer de utvalda dialektorden skapar hos informanterna.

1.2 Alahärmädialekt som undersökningsobjekt

I detta underkapitel beskriver jag några särdrag i sydösterbottniska dialekter samt Alahärmädialekt som en del av de sydösterbottniska dialekterna. Det redovisas var gränsen mellan sydösterbottniska och andra finska dialekter går. Efter en beskrivning av de sydösterbottniska dialekterna och Alahärmädialekt belyses Alahärmä som språklig miljö förr och nu.

1.2.1 Sydösterbottniska dialekter och Alahärmädialekt

Kalevi Wiik (2004) har gjort en kvantitativ undersökning om Finlands finska dialekter. I sitt verk ger han en överblick bl.a. över de sydösterbottniska dialekterna och presenterar olika tolkningar om dialekternas yttersta och inre gränser. Enligt Laurosela (1914, efter Wiik 2004: 139) och Kettunen (1930, efter Wiik 2004: 141) hör socknarna Bötom (Karijoki), Storå (Isojoki), Laihela (Laihia), Jurva, Östermark (Teuva), Lillkyro (Vähäkyrö), Storkyro (Isokyrö), Ylistaro, Ilmola (Ilmajoki), Kurikka, Kauhajoki, Jalasjärvi, Peräseinäjoki, Alavo (Alavus), Kuortane, Töysä, Seinäjoki, Nurmo, Lappo (Lapua), Kauhava, Kortesejärvi, Ylihärmä och Alahärmä till området där de finska sydösterbottniska dialekterna talas. Laurosela (1914, efter Wiik 2004: 139–140) delar in de sydösterbottniska dialekterna till den södra och den norra dialekten. Alahärmä hör till den norra dialekten som delas till den västra och den norra dialekten, därav Alahärmä hör till den norra dialekten. Karta 1 på nästa sida visar var Alahärmä och några av dess närsocknar befinner sig.

² De utvalda orden ingår i fyra olika ordgrupper enligt olika teman som presenteras i 5.2.1.

Karta 1. Karta över Kauhava och dess närsocknar. Av de socknar där de finska sydösterbottniska dialekterna talas innehåller kartan Alahärmä, Ylihärmä, Korttesjärvi, Kauhava, Lappo (Lapua), Lillkyro (Vähäkyrö), Storkyro (Isokyrö), Ylistaro, Ilmola (Ilmajoki), Seinäjoki, Nurmo och Kuortane. Hämtad 28.11.2016 från http://www.kauhava.fi/palvelut/kartat_ja_paikkatieto.

Enligt Wiik (2004: 151) står de sydösterbottniska dialekterna i korsningen av fyra olika språkliga varianter, och de är savolaxiska, nord-tavastländska, dialekten i övre Satakunda och svenska. Därutöver har samiska och karelska påverkat dessa dialekter. Alahärmä hör till de socknar som har tagit intryck av det svenska språket, eftersom Alahärmä hör till området som har svenskspråkiga grannkommuner (Wiik 2004: 151).

Rapola (1990: 125) anser att dialekten i den finska Sydösterbotten är både enhetlig och klart avgränsad. I sin bok presenterar han bl.a. typiska språkliga drag som förekommer i de sydösterbottniska dialekterna. Härnäst presenteras sådana drag som förekommer i Alahärmädialekt med hjälp av Rapolas presentation. Detta görs för att teckna en bild av de allmänna dragen av dialekten i fråga.

Ett av de klaraste fallen är att det allmänspråkliga 'd' ersätts med 'r' (t.ex. kadota→karota=försvinna). Ett annat drag som förekommer är att en vokal uttalas längre bl.a. när det är fråga om ett substantiv i plural (t.ex. jalat→jalaat=fötter, arat→araat=blyg). 'Ts' inom ett ord uttalas som 'tt', t.ex. 'katsoa' blir 'kattoa' (=titta). Inessiv har s-ändelse i stället för ändelsen 'ssa', t.ex. 'maassa' blir 'maas' (=på jorden)

och 'talossa' blir 'taloos' (=ett hus). Några nominativer förekommer med ändelsen 's', så som 'hames' i stället för 'hame' (=en kjöl). Illativer har ändelserna 'oo' och 'öö' så som 'tuloo' i stället för 'tulee' (=ngn kommer) och 'menöö' i stället för 'menee' (=ngn går). Diftonger som slutar med 'i' i stavelser som inte är huvudbetonade har utvecklat sig till långa vokaler (t.ex. punainen→punaanen=röd, sanoin→sanoon'=jag sade, havaita→havaata=iakttä). Från de ovannämnda exempelfallen har det framgått att olika mellanvokaler som bildar stavelser är vanliga, så som i 'valakia' i stället för 'valkea' (=en brasa) och 'kihilat' i stället för 'kihlat' (=förlovning).

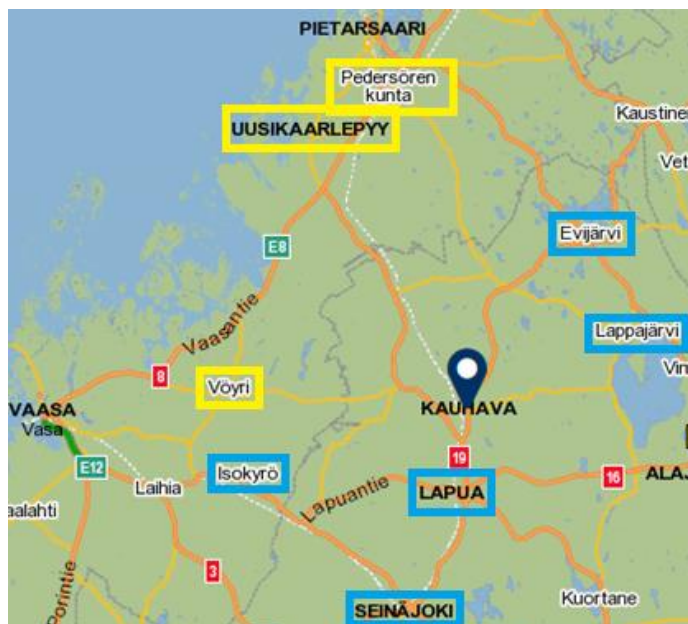
1.2.2 Alahärmä och dess närområden som språklig miljö

Enligt Häkkinen (1997: 32) har redan de första svenska emigranterna som skrev runsvenska befolkat västra, sydvästra och södra delarna av Finlands kustområde. Den fast bosatta svenska befolkningen började uppstå i Finland redan på 1100-talet, och den spreds till Åbo skärgård samt till kusttrakterna i Österbotten och Nyland (Häkkinen 1997: 37). Talat svenskt allmänspråk utvecklades ändå först på 1600-talet (Wessén 1960: 9, efter Häkkinen 1997: 37). Enligt Häkkinen (1997: 45) kommer den största delen av lånorden i finskan från svenskan, varav ungefär hälften förekommer endast i finska dialekter eller i finskt, vardagligt talspråk.

Eero Kojonen (1993) har skrivit en bok om Alahärmäs historia. Den koncentrerar sig ändå inte på språkrelationer utan närmast på det geografiska området och dess utveckling, så det finns inte så mycket information om tidiga språkkontakter i Alahärmä. Därför ges det här endast ett par exempel på kontakten mellan finsk- och svenskspråkiga människor i Alahärmä. De första människorna som levde på området som idag kallas för Alahärmä bodde i närheten av Lappo å som strömmar genom socknen. Enligt Kojonen (1993: 39) var majoriteten av dessa människor veterligen samer, men en del var troligen finnar från söder och även germaner över havet från väster. Enligt Kojonen (1993: 66) hette ett av de äldsta husen i Alahärmä Storgård, som tyder på svenskspråkiga invånare så som också ortnamn i närheten av Storgård. Troligen har invånarna av Alahärmä alltid varit i kontakt med människor som bor på den svenskspråkiga kusttrakten eftersom den är så nära. Därutöver har man handlat även över riksgränser, över havet med svenska människor.

Idag är Alahärmä en enspråkigt finsk socken som hör till den enspråkigt finska staden Kauhava. Alahärmä var en fristående kommun ända till 2009. Då förenades kommunerna Alahärmä, Ylihärmä, Korttesjärvi och staden Kauhava under namnet Kauhava (Kauhavan kaupunki 2015a). Före kommunsammanslagningen fanns det drygt 4600 invånare i Alahärmä och år 2013 var invånarantalet mindre, knappt 4500 invånare (Kauhavan kaupunki 2015b). Sammanlagt 17 065 människor bodde i Kauhava i slutet av 2013, och av dessa invånare var endast 0,5 % svenskspråkiga (Statistikcentralen 2015e).

Grannkommuner till Kauhava är städerna Lappo (Lapua), Nykarleby (Uusikaarlepyy), Seinäjoki samt kommunerna Pedersöre (Pedersören kunta), Vörå (Vöyri), Storkyro (Isokyrö), Evijärvi och Lappajärvi (Kauhavan kaupunki 2015a). Av grannkommunerna är Nykarleby, Vörå och Pedersöre tvåspråkiga med svenska som majoritetsspråk (Nykarleby stad 2015, Pedersöre kommun 2015, Vörå kommun 2016), medan de övriga grannkommunerna är enspråkigt finska (Seinäjoen kaupunki 2015, Statistikcentralen 2015a–e). Eftersom Kauhava har till och med tre grannkommuner med svenska som majoritetsspråk är även språk i Alahärmä i kontakt med det svenska språket. En del av området invånare kan t.ex. gå på skolan, arbeta eller besöka vänner och familj i kommuner som inte har en likadan språklig situation som hemkommunen. Kauhava och dess grannkommuner står nedan på karta 2. De finskspråkiga kommunerna är markerade med blått och de tvåspråkiga kommunerna med svenska som majoritetsspråk med gult.

Karta 2. Karta över Kauhava och dess grannkommuner. Hämtad 27.9.2016 från www.fonecta.fi.

Turism är en faktor som påverkar stadens språksituation. Till exempel nöjesparken PowerPark lockar turister på somrarna till Alahärmä. Ett av de språk som turister talar är svenska, såväl finlandssvenska som rikssvenska. PowerParkens webbsidor är tillgängliga på svenska, vilket knappast skulle vara fallet om det inte fanns ett behov (se PowerPark 2016).

Det råder alltså inget tvivel om att det finns och har funnits svenskspråkiga människor både i och i närheten av Alahärmä. Svenska och finska har varit i kontakt på området och tagit intryck av varandra och så gör de troligen även idag.

2 Dialektologi och sociolingvistik

Eftersom denna undersökning är en sociodialektologisk studie, är det motiverat att belysa både sociolingvistikens³ och dialektologins traditioner och forskning som har gjorts inom dessa vetenskapsgrenar. I detta kapitel presenterar jag tidigare undersökningar som ger teoretiska och även metodologiska utgångspunkter för min undersökning.

2.1 Några dialektologiska studier med sociolingvistisk betoning

Det har gjorts sociolingvistisk forskning från och med 1960-talet, och dess skärningspunkt står mellan lingvistik och sociologi. I fokus står språklig variation dvs. på vilka sätt människor varierar sitt språkbruk beroende på olika faktorer (Norrby & Håkansson 2010: 17). Först var sociolingvister intresserade av rena dialektmiljöer och dialekter som språksystem men redan under 1960-talet blev de mer intresserade av stadsmål, språkbrukare och deras motiv (Norrby & Håkansson 2010: 57). En orsak till förändringar och tillägg i sociolingvistikens intressen är den sociala rörligheten som har förändrat de tidigare statistiska rollerna. Även ett interaktionellt perspektiv är numera av ett ökat intresse. Med interaktionalitet syftas till att språkbruket ses som resultat av kommunikativa situationer. (Norrby & Håkansson 2010: 119.)

Den undersökning som anses ha varit startskottet för socialt inriktade dialektstudier är William Labovs (1963, efter Norrby & Håkansson 2010: 60) etnografisk studie som utfördes på ön 'Martha's Vineyard' som ligger strax utanför USA:s nordöstkust. Öns fåtaliga befolkning fick flera nya tillfälliga invånare under sommarmånaderna då turisterna kom från fastlandet till ön. Labov antog att vissa dialektala drag från fastlandet sprids och kan leda till att några av öns lokala drag försvinner. Både öns och fastlandets varianter förekom bland öborna, och det fanns både *interindividuell* och *intraindividuell* variation, dvs. variation mellan individer och hos en och samma individ. Undersökningen visade att variation följde vissa mönster. En faktor

³ För en mer omfattande introduktion till sociolingvistik se Norrby & Håkansson 2010.

som hade inverkan på variationen var den fonologiska omgivningen, dvs. vilken sorts ljud som kom efter i ett ord. De andra påverkande faktorerna var sociala som var t.ex. öbornas lokalisering på ön, yrke och attityd till livet. Enligt undersökningen påverkar språk och identitet varandra och är nära sammankopplade, för det traditionella uttalet var ett medel att visa upp den lokala identiteten och ta avstånd från livsstilen av sommargästerna. Undersökningen är ett exempel om hur språklig anpassning (=ackommodering, behandlas i 3.3) kan gå till. (Norrby & Håkansson 2010: 60.)

Mats Thelander har undersökt dialekten som talas i Burträsk (Thelander 1979ab). Undersökningens syfte var att utreda om Burträskbor växlade mellan den lokala dialekten och standardspråket när de blev inspelade i både informella och formella situationer. Det kom fram att en ny varietet hade etablerats, och den låg mellan den lokala Burträskdialekten och standardspråket. De starkt lokala dragen hade försvunnit och de kvarstående dialektala dragen var vanliga även i andra dialekter. *En utjämnad dialekt* hade blivit *ett regionalt standardspråk* (dessa begrepp behandlas närmare i 3.2). (Norrby & Håkansson 2010: 61–62.) Resultat av Thelanders studie behandlas även i 6.2, 6.3.4 samt i 6.4.

Eva Sundgren har forskat i språklig variation och förändring i Eskilstuna under 1900-talets sista decennier (se Sundgren 2002, Sundgren 2004: 7). Sundgren jämförde språkligt material från två olika tidpunkter med en generation emellan. Resultaten visade bl.a. att skillnaderna mellan de sociala grupperna hade planats ut, dvs. den högsta socialgruppen hade minskat användningen av standardformer och de övriga socialgrupperna hade ökat andelen standardformer. Undersökningen visade att en individs språk kan förändras genom hela livet.

Margareta Svahn och Jenny Nilsson har undersökt dialekten i Västergötland och Bohuslän (Svahn & Nilsson 2014). Utgångspunkten var forskarnas intresse för *de traditionella dialekternas* (behandlas i 3.2) läge och dagens dialekt på området. Deras undersökning ger möjliga förklaringar till dagens dialektsituation i Västsverige i början av 2000-talet. Materialet i deras undersökning består av inspelningar från 1948–1967 från fyra olika orter och inspelningar från 2000-talet från samma eller närliggande orter. Dialektal variation undersöktes mellan olika grupper, mellan individer och intraindividuell. Variation relaterades till utomspråkliga variabler som geografi, ålder, kön, socioekonomiska förhållanden, ruralt/urbant boende och flyttbenägenhet. Dessutom

beaktades samband mellan språkförändring och demografiska faktorer (t.ex. migration, mobilitet). Undersökningen har även ett interaktionellt perspektiv för även individers språkbruk i samtalsituationer analyserades. Undersökningen visar att språket i regionen har utjämnats. Därutöver kom det fram att språkliga skillnader mellan individer var stora. Betydelsefulla faktorer för dialektaliteten var informanternas flyttbenägenhet och kön, medan t.ex. informanternas socioekonomiska bakgrund och bosättning på staden vs. på landsbygden var inte så betydelsefulla. (Svahn & Nilsson 2014, se också Leinonen 2014.) Resultat av Svahn och Nilssons undersökning tas fram även i 6.2, 6.3.4 samt i 6.4.

2.2 Sociodialektologisk forskning i Finland

I detta underkapitel beskriver jag den allmänna utvecklingen av sociolingvistisk och dialektologisk forskning i Finland. Jag ger en kort överblick över några forskare och deras verk inom denna vetenskapsgren. En rapport av Pirkko Nuolijärvi och Marja-Leena Sorjonen (2005) beskriver möjligheter och begränsningar av sociolingvistisk variationsanalys. Som bakgrund till deras verk fungerar en del av en longitudinell uppföljningsundersökning som handlar om finska dialekter och som genomförs av Institutet för de inhemska språken. Således ger rapporten en bra överblick över den finska forskningen som handlar om talat språk. Efter den allmänna utvecklingen inom den sociodialektologiska forskningen i Finland beskriver jag hurdan forskning och i vilken omfattning det har gjorts inom dialektologi och sociolingvistik vid några finska universitet, speciellt när det gäller relationen mellan svenska lånord och finska dialekter. Översikten som ges är inte heltäckande utan den presenterar några undersökningar som exempelvis för att teckna en bild av forskningsfältet i fråga.

Enligt Nuolijärvi och Sorjonen (2005: 11–14) har man från slutet av 1800-talet till slutet av 1900-talet koncentrerat sig på dialektologisk forskning (se t.ex. Mielikäinen 1994, Palander 1996, Räisänen 1998, Hurta 2000; efter Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 11). Fokus i den var på lokala dialekter och relationer mellan dem med syfte att beskriva den historiska utvecklingen av det finska språket. I synnerhet forskade man i fonologi och i morfologi samt i någon mån i lexikografi. Tyngdpunkten var att forska i så gamla språkvarianter som möjligt.

Från och med 1970-talet har studier med en sociolingvistisk tyngdpunkt blivit vanligare. Då undersöktes även stadsmål (se t.ex. Mielikäinen 1980, Jonninen-Niilekselä 1982, Suojanen 1985, Nuolijärvi 1986⁴, Paunonen 1995; efter Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 12). Som material användes språkvarianter som var representerade av språkbrukare ur olika slags grupper. Till exempel informanternas socioekonomiska ställning, kön och ålder fungerade som faktorer som förklarade variation. Mest koncentrerade man sig på ålder och kön och som material hade man mestadels intervjuer. Både kvantitativa och kvalitativa metoder utnyttjades, men mestadels ändå kvantitativa. Även betydelsen av idiolekter, dvs. en enskild persons dialekt eller sätt att tala, (se t.ex. Nuolijärvi 1986: 223–323, Palander 1987: 187–210; efter Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 13) samt relationen mellan språk och språkliga attityder undersöktes (se t.ex. Mielikäinen 1981, efter Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 13). Bilden av den finska språkgemenskapen preciserades, men huvudsakligen handlade undersökningar om makronivån och de koncentrerade sig på hur man talar utan att ta hänsyn till olika omständigheter och kontexter. (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 12–13.)

Från 1980-talet har man börjat göra interaktionellt betonade undersökningar med betoningen mot etnometodologisk samtalsanalys (se t.ex. Kangasharju 1998, Seppänen 1998, Haakana 1999; efter Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 14). Den interaktionella forskningen koncentrerade sig mer på mikronivån. Det centrala i den interaktionella forskningen var betydelsen av språklig verksamhet för social verksamhet och normuppsättning. (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 11–15). Nuolijärvi och Sorjonen (2005:15) konstaterar att det finns anledning till att forska i talat språk med hjälp av olika metoder och att behovet av information om språklig variation fortfarande finns.

Vid finska universitet har det gjorts många undersökningar och akademiska avhandlingar som handlar om svenska lånord i finska dialekter. Majja Grönholm har skrivit sin doktorsavhandling om svenska lånord i Åbodialekt (Grönholm 1988), och Anne Kyngäs har skrivit sin licentiatavhandling om svenska lånord i mellanösterbottniska dialekter (Kyngäs 2000). Det finns några pro gradu -avhandlingar om svenska språkdrag i den finska sydösterbottniska dialekten (se t.ex. Heikkilä & Jouppila 1999, Talonen 2003) och veterligen endast en om Alahärmädialekt (se Westin 1949). Westins

⁴ Mer om undersökningen av Nuolijärvi (1986) i samband med analysen i underkapitel 6.2.

avhandling koncentrerar sig ändå inte på användningen av dialektord utan det handlar snarare om en samling av svenska lånord i Alahärmädialekt (se Westin 1949). Även svenska lånord i andra finska dialekter har undersökts i form av pro gradu -avhandlingar, t.ex. i Vetil-, Tyrvis- och Somerodialekt (se Hanhinen 2004, Tuomenoja 2012, Lemberg 2013). Tuomenojas pro gradu -avhandling påminner i någon mån om denna undersökning och en del av hennes utgångspunkter gav också inspiration till den (se 5.2.1, 5.2.3 och 5.2.4). Tuomenojas material bestod av svar på en enkät som innehöll 54 dialektord med svenskt ursprung. I enkäten frågades bl.a. om informanterna känner till orden, vad de tror att orden betyder och om de använder orden eller inte. Enligt Tuomenojas studie håller den största delen av enkätens ord med svenskt ursprung på att försvinna ur språkbruket i Tyrvis. Tuomenoja hittade skillnader mellan åldersgrupperna för de äldre informanterna hade ett större dialektalt ordförråd än de yngre informanterna. Även könsskillnader hittades för det fanns några ord (*hantvärkki* 'hantverk', *hantteerata* 'hantera', *pillata* 'pilla') som endast de kvinnliga informanterna kände till.

3 Dialekt som begrepp och dialektförändring

I detta kapitel definierar jag begreppet dialekt och redogör för förhållandet mellan dialekt och standardspråk. När dialekter förändras är det fråga om språklig anpassning, dvs. om ackommodering som även kommer att betraktas närmare.

3.1 Definition av dialekt

Ordet dialekt betyder ”sätt att tala” på grekiska (*NE* 1990: ”dialekt”, *SO* 2009: ”dialekt”, Norrby & Håkansson 2010: 49). Institutet för de inhemska språken (2016a) definierar dialekter som särpräglade språkformer, som ursprungligen har uppstått när flera människor bodde och arbetade i en samma by eller socken hela sitt liv och formade ett lokalt definierat samfund. En dialekt är alltså en språkvariant som är bunden till ett visst geografiskt område. Den ses ofta som motsats till riksspråk. Synonymer till dialekt är åtminstone *folkmål*, *landsmål*, *munart*, *bygdemål* och *allmogemål* (*NE* 1990: ”dialekt”, *SO* 2009: ”dialekt”). Skillnader mellan dialekter och riksspråk kan framträda i ett språks fonologi, morfologi, lexikografi och/eller i syntax (*NE* 1990: ”dialekt”).

I motsats till nyare definitioner framhäver äldre definitioner dialekters bundenhet till sociala klasser (se t.ex. *SAOB* 1911: ”dialekt”). Detta kan sammanhålla med samhälleliga och språkliga förändringar. Till exempel visade Sundgrens (2002) undersökning att skillnader i språkbruket mellan olika sociala grupper hade planat ut, och således var språkbruket hos olika sociala grupper närmare varandra än förr. Även i undersökningen av Svahn och Nilsson (2014) var informanternas socioekonomiska ställning inte en så betydande faktor för deras dialektalitet (se också 2.1). Forskningsresultaten ovan och de nyare definitionerna på dialekt tillsammans kan tyda på att en individs sätt att tala inte nödvändigtvis är så strikt bundet till en viss social klass. Det kan ändå inte uteslutas att sociala grupper ofta har en viss inverkan på språkbruket.

3.2 Från genuin dialekt till standardspråk

Dialektutjämning har pågått i flera delar av Europa under hela 1900-talet och pågår fortfarande. Dialektutjämning är en komplex språklig förändringsprocess och den innebär att traditionella dialekter närmar sig mer och mer standardspråk (Sandström 2010: 19, se även 3.3). Det finns fyra olika beskrivningskategorier som beskriver hur dialektal en språkvariant är (se tabell 1). Definitioner av dessa beskrivningskategorier tas fram bl.a. i boken om sociolingvistik av Norrby och Håkansson (2010) och i akademiska avhandlingar av Sandström (2010) samt av Svahn och Nilsson (2014). Definitionerna stammar ursprungligen från en modell som Karl-Hampus Dahlstedt har formulerat (se Dahlstedt 1978, 1979). Överst i tabellen nedan står *standardspråk*, därefter kommer *regionalt standardspråk* och *utjämnad dialekt* och som sist står *traditionell/genuin dialekt* (Norrby & Håkansson 2010: 57).

Tabell 1. Beskrivningskategorier av regionala varieteter. Ur Norrby & Håkansson 2010: 59.

Standardspråk (svenska)
Regionalt standardspråk (västsvenska, sydsvenska...)
Utjämnad dialekt (västgötska, skånska...)
Traditionell dialekt (älvdalsmål...)

Standardspråket är det officiella språket som används i ett land, t.ex. svenskan i Sverige. Enligt Thelander (1996: 166) är ett standardspråk en typ av en ideal talspråksnorm som närmast används i officiella sammanhang. Enligt Svahn och Nilsson (2014: 29) definieras standardspråket ofta gentemot dialekt och tvärtom (se 3.1). Svahn och Nilsson (2014: 29) definierar standardspråket som en överregional neutral form. Man kan alltså inte dra slutsatser om en talares hemvist på grund av användningen av standardspråket (se också Edlund & Hene 1992: 23). Edlund och Hene (1992: 23) anser att det nödvändigtvis inte ens finns något standardspråk i en talad form utan endast i skrift.

Traditionella dialekter möts inte ofta annanstans än i socknar som har en mycket särpräglad dialekt. Enligt Norrby och Håkansson (2010: 58) avviker de ofta så mycket från standardspråket att de kan vara svåra att förstå. En traditionell dialekt är nästan som ett nytt språk för en sådan person som inte känner till den, för de kan skilja sig från standardspråket i uttal, ordförråd, ordböjning och i syntaktiska mönster. Traditionella

dialekter är geografiskt starkt begränsade. (Norrby & Håkansson 2010: 57–58, Svahn & Nilsson 2014: 27.)

I jämförelse med traditionella dialekter är utjämnade dialekter ett steg närmare standardspråket. När en traditionell dialekt förlorar starkt lokala dialektdrag och ersätter dem med drag som används i ett större geografiskt område, blir den en utjämnad dialekt. Den ökade rörligheten och utbildningen är exempel på faktorer som gör detta möjligt. (Norrby & Håkansson 2010: 58.)

Ett regionalt standardspråk är ett standardspråk med regionala ”kryddor”. Det är svårt att dra en exakt gräns mellan ett regionalt standardspråk och en utjämnad dialekt. Ett regionalt standardspråk är närmare standardspråket och har en mild kryddning, medan en utjämnad dialekt är närmare genuina dialekter och har en stark kryddning. (Norrby & Håkansson 2010: 58–59.) Ett regionalt standardsspråk behåller bara få och lättförståeliga regionala drag, t.ex. i prosodin dvs. i språkmelodin (Svahn & Nilsson 2014: 27–28).

Några forskare har modifierat denna fyrdelade indelning och använt en tredelad modell i stället så att antingen regionalt standardspråk eller utjämnade dialekter har lämnats bort (se t.ex. Grönberg 2004, efter Sandström 2010: 42). Dessutom håller somliga forskare begreppet genuin dialekt inte som passande och föredrar användningen av ordet *lokal dialekt* eller traditionell dialekt i stället (se t.ex. Grönberg 2004, efter Sandström 2010; Sandström 2010, Svahn & Nilsson 2014). Det finns också olika åsikter om relationen mellan dialekt och standardspråk. En del är av den åsikten att standardspråket också är en dialekt medan andra tycker att standardspråket och dialekter ska hållas isär (se t.ex. Chambers & Trudgill 1980: 3, Hinskens, Auer & Kerswill 2005: 1; efter Sandström 2010: 35–36).

Alahärmädialekt kunde hållas antingen som en utjämnad dialekt eller som ett regionalt standardspråk. Alahärmädialekt kan förstås av människor som kommer från andra kommuner eller städer, men det finns ändå några dialektord (t.ex. *joppari* ’pakethållare’, *massi* ’plånbok’, *köppäinen* ’barnslig’) som kan förorsaka förståelseproblemer. Flera Alahärmädialekts dialektord används även på andra håll i Finland men det finns ändå synliga skillnader till standardspråket. Man använder t.ex. ofta ’r’ i stället för ’d’ (kadota→karota) och tillägger mellanvokaler som hjälper att forma stavelser (t.ex. mahdoton→maharotoon). För mer information om dessa särskilda språkliga drag som förekommer i de sydösterbottniska dialekterna se 1.2.1.

3.3 Kort om ackommoderingsteori

Ett av de viktigaste begreppen inom dialektförändring är *ackommoderings-* eller *ackommodationsteorin*. Teorin är utvecklad av Howard Giles (Norrby & Håkansson 2010: 35). Att någonting ackommoderas betyder att någonting anpassas. Man kan t.ex. anpassa sitt sätt att tala efter den person som man pratar med. Enligt Norrby och Håkansson (2010: 35, se också Sandström 2010: 50, Svahn & Nilsson 2014: 25) innebär ackommoderingsteorin två olika sätt att anpassa sig och dessa kallas för *konvergens* och *divergens*. När man vill närma sig den andres sätt att uttrycka sig så att två personer språkligt liknar varandra mer, är det fråga om konvergens. Om man däremot vill framhäva sitt eget sätt att tala och ta avstånd från sin samtalspartner, är det fråga om divergens (Svahn & Nilsson 2014: 30). Det handlar alltså om att visa samhörighet eller om avståndstagande (Giles & Smith 1979, efter Svahn & Nilsson 2014: 30).

Ackommodation kan vara *kortvarig* eller *långsiktig*. Om konvergens eller divergens är kortvarig, beror ackommodationen på samtalspartner. Om den däremot är långsiktig, förhåller sig många individer språkligt på samma sätt under en längre tidsperiod. Det är alltså fråga om en längre process där språkliga varieteter förändras av en längre tids konvergens eller divergens. (Svahn & Nilsson 2014: 31.) Så kan det exempelvis hända när en dialekt konvergerar med standardspråket och förlorar dialektala egenskaper. Då är det även fråga om dialektutjämning, som syftar till förenkling av ett språkssystem (Hinskens, Auer & Kerswill 2005: 5, efter Svahn & Nilsson 2014: 31). De mest särpräglade och lokalt förankrade varianterna försvinner och i stället för dem börjar man använda sådana varianter som är bekanta på ett större geografiskt område eller i standardspråket (Norrby & Håkansson 2010: 61). När en dialekt däremot divergerar med standardspråket är det fråga om *regionalisering*. Regionaliseringen som fenomen innefattar likadana drag som dialektutjämning. Regionaliserade dialekter har enligt Thelander (1996: 172, efter Sandström 2010: 21) gemensamma drag med riksspråk, med andra dialekter i samma region (t.ex. i ett landskap) och därutöver har de unika språkdrag som inte finns i andra språkvarianter. Således påminner Alahärmädialekt i någon mån om regionaliserade dialekter för den har egenskaper som ovan beskrevs – den har inga radikala skillnader till standardspråket, den har många gemensamma drag med de sydösterbottniska dialekterna men också unika språkdrag.

Om man tittar tillbaka på tabell 1 (se 3.2) om beskrivningskategorierna av regionala varieteter, kan man tänka sig att dialektutjämning händer på vägen mellan en traditionell dialekt och en utjämnad dialekt. Då har den traditionella dialekten mer gemensamma drag med standardspråket än tidigare (=konvergerar) och således blir den en utjämnad dialekt. Troligen har detta hänt till Alahärmädialekt under en längre tidsperiod i takt med den ökade utbildningen och rörligheten. Regionaliseringen händer däremot på vägen mellan ett standardspråk och ett regionalt standardspråk, dvs. när en standardspråklig språkvariant tar avstånd från standardspråket (=divergerar) och blir ett regionalt standardspråk.

Kontakt mellan olika dialekter uppstår när olika dialekter talande människor har täta kontakter under en längre tidsperiod. Därav följande kan dialekter förändras (Svahn & Nilsson 2014: 34). Dialektkontakt kan eventuellt resultera under tidsperioder när det inom en talgemenskap finns en stor språklig variation, alltså t.ex. när två eller flera varianter av en variabel används samtidigt (Norrby & Håkansson 2010: 61). Dialektkontakt kan förorsaka språkförändringar men därutöver förändras språk genom språkkontakter över språkgränser, vilket behandlas i nästa kapitel. Dialekt- och språkkontakt betyder olika saker men gränsen mellan dem är inte lätt att dra. Enligt Trudgill (1994: 13) innefattar dialektkontakt olika språkvarianter men personer som talar dem kan ändå förstå varandra. Däremot innefattar språkkontakt så olika språkvarianter att personer som talar två olika språkvarianter inte kan förstå varandra (Trudgill 1994: 13).

4 Språkkontakter och inlåning av ord

Språkkontakter innefattar att olika kulturer och språk kommer i kontakt med varandra. Till följd av språkkontakter kan olika språkliga element exporteras och importeras från det ena språket till det andra. Till exempel enstaka ord kan importeras från ett språk till ett annat, och dessa ord kallas för *lånord* eller för *importord*. I detta kapitel definierar jag begreppen språkkontakt och lånord samt presenterar olika typer av lån.

När man talar om språkkontakter är det väsentligt att resonera kring begreppet språk. Edlund och Hene (1992: 20–21) definierar språk som symbolsystem som används för mentala och sociala aktiviteter (t.ex. tänkande, kommunikation) och som består av enheter (fonem/grafem, morfem, lexem) och regler för hur dessa enheter kombineras till ord, satser, meningar och texter i tal och skrift (grammatik). Om det finns språksystem som skiljer sig mycket från varandra, kan de betraktas som olika språk som t.ex. svenska och finska. Det är ändå omöjligt att precisera hur stora skillnaderna ska vara för att man kan betrakta två språkvarianter som två olika språk och inte som två olika språkvarieteter. (Edlund & Hene 1992: 21.) Ett språk kan påminna mycket om någon dialekt från ett annat språk och de definieras som olika språk även om talare av ett språk och en dialekt från ett annat språk skulle förstå varandra. Till exempel kan historiska och politiska förhållanden, nationsgränser och gemensamt politiskt styre samt etniska och kulturella förhållanden underlätta när man vill dra gränser mellan olika språk. (Edlund & Hene 1992: 21.)

4.1 Om språkkontakter

Språk i kontakt som begrepp har använts redan länge, för William Dwight Whitney studerade språkblandning (mixed languages) redan år 1881 (se Whitney 1881). Hans intresse var bl.a. vilka element som överhuvudtaget kan överföras mellan olika språk samt själva inlåningsprocessen (Mickwitz 2010: 20). Forskning i språkkontakter kallas inom språkvetenskapen för *kontaktlingvistik*. Enligt Mickwitz (2010: 20) syftar det till studier som handlar om talade eller skrivna språk i kontakt, som t.ex. ”lexikalt inflytande och hur språkliga element anpassas morfologiskt, ortografiskt och fonologiskt till låntagarspråket, studier i två- och flerspråkighet, språkförändring, övergång från ett språk till ett annat

(language shift), språkbevarande (language maintenance), språkdöd samt studier om pidgin- och kreolspråk.” Det är alltså fråga om ett mycket brett forskningsområde.

Enligt Thomason (2001: 1) syftar begreppet *språkkontakt* till användningen av mer än ett språk samtidigt inom ett gemensamt område, och det är den bredaste synen på språkkontakt. Begreppet syftar även till språklig förändring i ett eller flera av språken som är i kontakt med varandra (Mickwitz 2010: 20, se också Edlund & Hene 1992: 9). Språk som är i kontakt med varandra och som lånar in språkliga element från ett språk till ett annat kallas för *långivarspråk* och *låntagarspråk* (mer om lån i 4.2). Utöver dessa finns också *lånförmedlande språk* som antingen kan syfta till långivarspråk eller till ett annat språk som har gett lånen till långivarspråket (se t.ex. Edlund & Hene 1992: 31). Ett ords väg från det ursprungliga språket till låntagarspråket kan forma en lång kedja mellan olika språk som ordet går igenom. I denna avhandling fungerar svenskan som långivarspråk, dvs. det sista lånförmedlande språket, och Alahärmädialekt som låntagarspråk.

Enligt Edlund och Hene (1992: 9) står många olika faktorer bakom språkförändringar, så som ”ändrade politiska, kulturella och sociala förhållanden, migration och kontakter med andra språk”. Språkförändringar ses alltså som konsekvens av bl.a. språkkontakter. Utöver de ovannämnda orsakerna har en människas mentala och sociala egenskaper samt funktioner som ett språk ska fylla inverkan på språkförändringar (Edlund & Hene 1992: 9).

Språk kan förändras på alla språksystemets nivåer (Edlund & Hene 1992: 11). Enligt Edlund och Hene (1992: 11) avgör språkkontakts grad och art vilka delar av ett språk som slutligen påverkas. Enligt Edlund och Hene (1992: 11) kan enstaka nya ord härröra från kortvariga kontakter med kulturer som har en lång distans till kulturen som lånar. Däremot behövs långvariga och intensiva kontakter för att ett språks alla språkliga nivåer ska bli påverkade. I alla fall påverkas ordförrådet snabbast vid alla typer av språkkontakter men det gäller närmast innehållsord, dvs. substantiv, adjektiv och verb, medan formord som prepositioner och konjunktioner inte berörs lika lätt (Edlund & Hene 1992: 11; se också Tadmor 2009: 59, efter Lehecka 2012: 14).

Olika språkkontaktsituationer skapas både genom internationella och inomnationella kontakter mellan grupper och individer där olika språkliga bakgrunder möts. Enligt Edlund och Hene (1992: 19–20) finns det asymmetriska och symmetriska

kontakter, varav den första är en enkelriktad och den andra är en dubbelriktad kontakt. De nordiska länderna är ett bra exempel på en symmetrisk språkkontaktsituation för det finns ett ömsesidigt (t.ex. politiskt, ekonomiskt) utbyte mellan dessa länder. Edlund och Hene (1992: 20) påpekar att symmetriska situationer är möjliga också inom en nation.

Alla språk är benägna till förändringar och de beror inte sällan på andra språk. Eftersom grannar har behov att komma överens, är påverkan av språkkontakter speciellt stor mellan grannspråk så som mellan finska och svenska, påpekar Häkkinen (1997: 33). I nästa underkapitel behandlas en av språkkontaktens följder, lånord.

4.2 Om inlåning av ord

Enligt Edlund och Hene (1992: 28) består ordförrådet i ett språk av *lånord*, *arvord* och *nybildade ord*. Alla dessa tre har olika ursprung, dvs. etymologin skiljer dem åt. Arvord har hört till ett språks ordförråd sedan urminnes tider oavsett deras räckvidd. De importeras sällan eftersom de hör till ett språks kärnlexikon (Swadesh 1955, Greenberg 1957: 39, Hock & Joseph 1996: 257, Thomason 2001: 71–72; efter Lehecka 2012: 13). Gamla eller sentida inlånade ord kallas däremot för lånord. Alla inhemska bildningar är nybildade ord som kan vara kombinationer av ärvda eller inlånade morfem.

Enligt Mickwitz (2010: 40) används begreppet *lån* inte i konkret bemärkelse i den svenska kontaktlingvistiska forskningen, utan den mest allmänna termen är lånord när man syftar på lexikalt inflytande (se också Edlund & Hene 1992: 28). Som alternativ till begreppet lånord kan användas begreppen importord eller *lexikal import*. Till exempel Tomas Lehecka (2012: 13) använder dessa begrepp synonymt med lånord. Enligt Nyström Höög (2005: 12, efter Mickwitz 2010: 41) betyder importord och lånord olika slags ord, för hon anser att importord är en sammanfattande term för alla typer av inlånade ord. I svenskan görs det traditionellt en distinktion mellan *främmande ord* och lånord, där främmande ord är direkta lån utan någon slags integrering i låntagarspråket medan lånord är mer eller mindre integrerade (Chrystal 1988: 13; se också Møller 1933, Polenz 1967, Krier 1980; efter Lehecka 2012: 16). Enligt Edlund och Hene (1992: 38–40) finns det inte någon objektiv definition för främmande ord utan det beror på individens uppfattning om ett ord ses som främmande eller inte. Jag anser att främmande ord används i

låntagarspråket på så sättet att man kan klart se att det inte handlar om ett inhemskt ord, dvs. främmande ord är enligt min åsikt inte integrerade i låntagarspråket.

4.2.1 Påverkande faktorer, orsaker till lån och mest inlånade ord

Faktorer som inverkar på språkliga förändringar är strukturell närhet eller distans mellan språk och den sociala situationen där språken verkar. Enligt Mickwitz (2010: 23) är forskare inom kontaktlingvistikerna övertygade om att båda fenomen har betydelse för vilka språkliga element som lånas från ett språk till ett annat (Winford 2003: 25, efter Mickwitz 2010: 23), men det som diskuteras är frågan om vilken av dessa faktorer påverkar mer.

Thomason och Kaufman (1988, efter Lehecka 2012: 15) hävdar att sociokulturella faktorer har en större betydelse för resultat av språkkontakt. Med sociokulturella faktorer menas relationen mellan de språk som står i kontakt – ”i vilken omfattning låntagarspråket utsätts för press från långivarspråket.” Även Lehecka (2012: 15) anser att utsträckningen av språkkontakt styrs avsevärt mycket av sociala faktorer (se t.ex. Weinreich, Labov & Herzog 1968: 188, Haspelmath 2009: 35; efter Lehecka 2012: 15). Lehecka (2012: 15) lyfter fram vikten av status som språk har bland språkbrukarna i samhället. Språket med en hög status fungerar ofta naturligt som långivarspråk (Thomason & Kaufman 1988: 43, efter Lehecka 2012: 15).

Edlund och Hene (1992) har kategoriserat tre olika huvudklasser som motiv till inlåningen. Enligt Edlund och Hene (1992: 71) är dessa huvudklasser luckor i kommunikationsspråket, luckor hos sändaren eller hos mottagaren och förlaga på ett annat språk. Edlund och Hene (1992: 71) påminner om att en novation vanligtvis har flera olika syften och funktioner och att det finns flera faktorer som samverkar vid introduktionen och spridningen. Ord och uttryck importeras från ett språk till ett annat i första hand för att beteckna nya företeelser, dvs. för att vidga mottagarspråkets ordförråd (Weinreich 1953: 56, Chrystal 1988: 193; efter Lehecka 2012: 14). Enligt Lehecka (2012: 14–15) kan orsaker till lexikala lån vara att fylla en lucka i ordförrådet, att variera, att väcka vissa associationer eller att uttrycka värderingar och att markera social status eller grupptillhörighet (se också Edlund & Hene 1992: 71–97; Rosenhouse & Kowner 2008, efter Lehecka 2012: 15).

Enligt Tadmor (2009: 64, efter Lehecka 2012: 13–14) är religion, klädsel och hem de semantiska fälten som inkluderar mest importord i världens språk genom alla tider. Perception, spatiala relationer, kropp och släktskap är däremot sådana semantiska fält som innehåller minst importord. Substantiv är den mest importerade ordklassen och därefter kommer adjektiv och verb. Personliga pronomen, spatiala och temporala adverb samt prepositioner importeras däremot sällan. Att substantiv importeras oftare än ord från andra ordklasser beror dels på strukturella faktorer och dels på motiv bakom lexikal import (Lehecka 2012: 14). Substantiv är morfologiskt inte så komplexa som t.ex. verb (Winford 2010: 178, efter Lehecka 2012: 14) och de har inte heller så fast ställning i de syntagmatiska relationerna i en sats så som t.ex. verb har (Appel & Muysken 1988: 17, efter Lehecka 2012: 14).

4.2.2 Olika typer av lån

När ett språk lånar språkliga element från ett annat språk är det möjligt att låna dem utan omstrukturering. Då är det fråga om *direktlån* (Mickwitz 2010: 42). Enligt Chrystal (1988: 13, enligt Mickwitz 2010: 42) lånar ett språk i detta fall både uttrycks- och innehållssidan. Edlund och Hene (1992: 33) använder termen *ordlån* av direkta lån och definierar dem som resultat av import av ordmodellens morfem. Ofta är det endast vissa betydelser eller en enskild aspekt av betydelsen som överförs vid introduktionen, även om ordmodellen kan ha flera olika betydelser, tillägger Edlund och Hene (1992: 34).

En möjlighet i inlåningen är att ordet utformas på lite olikt sätt än ordet i långivarspråket. Sådana lån kallas för *indirekta lån*. Enligt Chrystal (1988: 13, efter Mickwitz 2010: 43) lånar man då endast innehållssidan. Enligt Mickwitz (2010: 42) finns det två olika typer av indirekta lån – *översättnings-* och *betydelselån*. Grunden av dessa ord är i enlighet med låntagarspråket men de utformas beroende på långivarspråket. Edlund och Hene (1992: 34, stöder sig bl.a. på Haugen 1950) definierar översättningslån som ”morfem-för-morfem-översättningar”. Mickwitz (2010: 42) nämner *motorväg* som exempel av ett översättningslån från engelska till svenska. Betydelselån får däremot en utvidgad betydelse i låntagarspråket men behåller ordformen ganska likadan enligt långivarspråkets modell. Till exempel har det engelska ordet ’net’ i betydelsen ’Internet’ importerats till svenskan i formen ’nät’ men man kan syfta både till internet och till fisknät med det (Mickwitz 2010: 42). Edlund och Hene (1992: 34) använder termen *begreppslån*

i stället för indirekta lån, och de definierar dem som resultat av substitution av ordmodellen. De förklarar att några nya morfem inte introduceras i låntagarspråket utan det är fråga om nybildningar eller om en ny betydelse hos ett ord som annars är redan bekant. Till exempel 'Det där är inte min huvudvärk' betyder närmast 'Det där är inte mitt problem' (lånat från engelskans 'headache' i betydelse 'problem'), och det är ett exempel på betydelselån. Edlund och Hene använder alltså också begreppen översättnings- och betydelselån om begreppslån dvs. om indirekta lån (Edlund & Hene 1992: 34–35).

Ibland stöter man på ord där det ena ledet är inhemskt och det andra ledet kommer från ett annat språk. Inom den nordiska forskningen (se t.ex. Graedler 1998, efter Mickwitz 2010: 43) är de sammansättningar och kallas för *hybrider* eller *hybridsammansättningar*. Enligt Haugen (1950, efter Mickwitz 2010: 43) kan det även vara fråga om mindre enheter än sammansättningar, t.ex. om affix. Då har det inhemska affixet översatts från motsvarande utländska (t.ex. *seeding* → *seedning*). Enligt Haugen (1950, efter Mickwitz 2010: 43) är hybrider alltså lånord som bara i något avseende är en blandning av de båda språken. Edlund och Hene (1992: 35) talar om *blandlån* och refererar till resultat av både import och substitution av ordmodellens morfem. Genom blandlån introduceras ett nytt ord och minst ett nytt morfem och det kan därefter användas för att bilda nya inhemska ord (Edlund & Hene 1992: 35).

Det finns alltså olika typer av lån som kan kategoriseras på grund av hur mycket av de inlånade elementen som importerats direkt till låntagarspråket och hur mycket av dessa element som anpassas beroende på låntagarspråket. Olika låntyper som ovan beskrevs heter alltså direktlån dvs. ordlån, indirekta lån dvs. begreppslån (innehåller översättnings- och betydelselån) samt hybrider dvs. hybridsammansättningar som även kallas för blandlån. Låntyper av de utvalda dialektorden med svenskt ursprung i denna undersökning definieras med hjälp av denna kategorisering (se 5.2.2).

5 Material och metod

Materialet för denna undersökning består av svar på en e-enkät. I detta kapitel beskriver jag först enkäter som forskningsmetod (5.1) och därefter redogör jag för hur och på vilka grunder e-enkäten för denna undersökning är konstruerad. I underkapitel 5.2 beskriver jag hur dialektord och informanter för denna undersökning har valts. Även de utvalda dialektorden och e-enkätens struktur presenteras. I det sista underkapitlet 5.3 redogör jag för analysmetoden.

5.1 Enkäter som forskningsmetod

När ett språk undersöks indirekt är en enkät ofta en passande undersökningsmetod (Lagerholm 2010: 38). Inom språkvetenskapen skaffar bl.a. sociolingvister och dialektologer ofta sitt empiriska material med hjälp av enkäter (Lagerholm 2010: 38). Att samla in material med hjälp av en enkät är en effektiv forskningsmetod för flera orsaker: Det finns inget behov att åka någonstans, materialinsamlingen kan göras även via nätet som e-enkät, en stor mängd av information kan insamlas inom en relativ kort tid, materialbehandlingen är enklare när dataprogram kan utnyttjas och därutöver är enkäter inte kostsamma.

Enkäter som forskningsmetod har dock även kritiserats. En forskare kan aldrig vara säker på att informanter tar en enkät på allvar eller att de svarar ärligt (se Lagerholm 2010: 39). Ett annat problem med enkäter är att svarsprocent kan bli lägre än önskat och då är slutsatser inte så trovärdiga (Lagerholm 2010: 39). Ett problem kan vara att informanter missförstår frågor eller att det inte finns passande svarsalternativ (Patel & Davidson 1994: 65, 69; Lagerholm 2010: 40). Då kan en hel del av nyttig information bli saknad. För att undvika detta är det viktigt att göra en pilotenkät innan enkäten skickas vidare till informanter (se 5.2.4, för pilotstudier se Olsson & Sörensen 2011: 42). Med hjälp av en pilotenkät är det möjligt att testa om frågorna är lättförståeliga och entydiga. Genom feedback kan frågor och instruktioner ännu omformuleras (se Olsson & Sörensen 2011: 153).

Det är viktigt att skapa välvilja och motivation hos informanterna (Patel & Davidson 1994: 62, Lagerholm 2010: 40). Enkäten måste formuleras med omsorg så att den inte verkar ointressant, för svår eller för lång (Lagerholm 2010: 39, Olsson & Sörensen 2011: 151). För att skapa motivation hos informanterna ska syftet för enkäten klargöras, men så mycket får inte avslöjas att det kan påverka resultat. Det är viktigt att informanterna förstår att varje svar är viktigt och att deras svar och möjliga personliga informationer behandlas konfidentiellt, dvs. endast för forskningsändamål utan att informanternas namn blir avslöjade och utan att svaren kan förknippas till vissa personer (Patel & Davidson 1994: 62–63). Dessa råd följdes också vid utformningen av e-enkäten för denna undersökning. En formalitet som var avsedd att väcka intresse och förtrolighet hos informanterna var att jag skrev en del av e-enkätens introduktion och några delar av e-enkätens instruktioner på dialekt.

I nästa underkapitel beskriver jag själva e-enkäten. Jag belyser principer i sökningen av dialektord och informanter och jag presenterar de utvalda dialektorden och e-enkätens struktur.

5.2 E-enkäten – utvalda dialektord, informanter och struktur

I detta underkapitel presenterar jag e-enkätens dialektord, informanter och e-enkätens struktur. I avsnitt 5.2.1 förklarar jag var och hur dialektorden har letats efter och utvalts. I avsnitt 5.2.2 står e-enkätens dialektord listade. I samband med ordlistan redogör jag för dialektordens betydelser och de långgivande orden, och därefter diskuterar jag kort lånetyper av de utvalda orden. Avsnitt 5.2.3 förklarar på vilka grunder jag har valt informanterna och avsnitt 5.2.4 behandlar e-enkätens struktur.

5.2.1 Dialektord – kriterier och källor

Dialektorden i e-enkäten är samlade både från skriftliga källor samt ur inspelningar. Dialektord som förekommer i flera källor kan antas vara vanligare i Alahärmädialekt. Att ett ord upprepas i flera källor ökar bevistygden för att det verkligen är fråga om ord som hör till Alahärmädialekt eller åtminstone till de sydösterbottniska dialekterna.

Orden har valts bland innehållsord, dvs. substantiv, verb och adjektiv, för de lånas in snabbast och de är lättare att låna, speciellt substantiv (Lehecka 2012: 14, se

också Edlund & Hene 1992: 11). Målet var att hitta trettio dialektord med svenskt ursprung och bilda tre ordgrupper på tio ord för olika teman i varje grupp. Dessutom formades en fjärde ordgrupp på fyra kontrollord som har sitt ursprung i något annat språk än i svenskan. Den första ordgruppen (ordgrupp A) innehåller välbekanta dialektord i Alahärmä. Slutsatser om att dialektorden är vanliga i Alahärmädialekt gjordes med hjälp av källor men även med hjälp av min egen språkliga kompetens som talare av Alahärmädialekt. Dialektord i den andra ordgruppen (ordgrupp B) handlar om jordbruk och hushåll som är ett mycket traditionellt semantiskt fält inom dialektologisk forskning (se t.ex. Svahn & Nilsson 2014: 23–25). Dessa ord torde inte vara så vanliga i Alahärmädialekt i dag och är antagligen inte lika bekanta för alla invånare av Alahärmä. Den tredje ordgruppen (ordgrupp C) innehåller dialektord som också förekommer i andra finska dialekter eller i det finska allmänspråket. Dessa ord torde vara relativt bekanta i Alahärmä men också annanstans i Finland. Som sagt fungerar orden i den fjärde ordgruppen (ordgrupp D) som kontrollord. De torde vara välbekanta för talare av Alahärmädialekt. Med dessa fyra olika ordgrupper är det möjligt att göra jämförelser mellan välkända ord i Alahärmädialekt, välkända ord i hela Finland, dialektord om jordbruk och hushåll samt dialektord som inte har sitt ursprung i svenskan.

En källa i skriftlig form utgör korpusen Korp (Borin, Forsberg och Roxendahl 2012). Den innehåller en transkriberad intervju från Ylihärmä gjord för Åbo universitet år 1966. Institutet för de inhemska språkens webbplats (2016b) innehåller inspelningar bl.a. från Alahärmä, Ylihärmä, Korteshjärvi och Kauhava, och jag har utnyttjat även dem. Dessa inspelningar har sin basis i *Suomen murrekirja* (Lyytikäinen, Rekunen & Yli-Paavola 2013) och de är utvalda från inspelningsarkivet för finska språket. En annan källa av Institutet av de inhemska språken handlar om *Murteenseuruuhanke* som är en uppföljningsundersökning där finska dialekter spelas in (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2015). Till undersökningen hör inspelningar även från Kauhava, varav inspelningarna från år 2000 har varit till nytta.

En pro gradu –avhandling av Heikkilä och Jouppila (1999) har fungerat som en lämplig källa för sökningen av dialektord eftersom dialektorden i deras undersökning hör till de sydösterbottniska dialekterna. Orden i deras avhandling kommer från två dialektböcker av Kerttu Karhu (1991, 1998) som fokuserar på Kauhajokidialekt. En annan källa är en avhandling av Lennart Westin (1949) som är mycket äldre men specifikt

om Alahärmä. Han har haft Lönnrots (1930) och Cannelins (1944) finsk-svenska ordböcker som utgångspunkter för sitt arbete. Utöver de ovannämnda källorna har även en lokal sagesperson och hans kunskaper om Alahärmädialekt utnyttjats. Personen ifråga har levt hela sitt liv i Alahärmä.

Sammanlagt 80 potentiella dialektord med svenska rötter hittades, varav 30 ord valdes. Dessa ord innefattar 15 substantiv, 11 verb och 4 adjektiv. Dialektord som förekom i flera källor hade en starkare position än de övriga orden. Även sådana dialektord som jag och sagespersonen upplevde vara mycket använda i Alahärmä fick en starkare position. Dialektord som endast finns i Heikkiläs och Jouppilas undersökning (1999) förorsakade osäkerhet för flera av dem var inte så bekanta som t.ex. dialektorden i Westins verk (Westin 1949). Det beror antagligen på att Westins undersökning fokuserade endast på Alahärmädialekt medan Heikkiläs och Jouppilas undersökning hade sitt fokus på de sydösterbottniska dialekterna överhuvudtaget. När jag har valt dialektorden för ordgrupp A, har jag utnyttjat den elektroniska ordboken *Kielitoimiston sanakirja* som är en ordbok över finskt allmänspråk (Institutet för de inhemska språken & Kielikone Ltd. 2016). Om ett ord hittades där, kunde det inte placeras i ordgrupp A utan i ordgrupp C.

5.2.2 Lista över dialektord

Nedan presenteras de utvalda dialektorden. De första tio orden är dialektord som är välbekanta dialektord i Alahärmä (ordgrupp A), följande tio dialektord (11–20) handlar om jordbruk och hushåll (ordgrupp B) och dialektorden 21–30 förekommer även i andra finska dialekter eller i finskt vardagligt språk (ordgrupp C). I motsats till de första 30 orden stannar de sista fyra kontrollord inte från svenskan (ordgrupp D). I presentationen ges även ordens betydelser och ursprungliga svenska ord som dialektorden stannar från.

Dialektord	Betydelse	Svensk motsvarighet
1) kravata	skrapa	skrapa
2) ruukata	bruka	bruka
3) klotata	klotta/klottra	klottra
4) sortteerata	sortera	sortera
5) prurutata	spruta	spruta

6) olla följs	vara med/ha ngt med	följa
7) kossi	gosse	gosse
8) pulttu	byxben	bult
9) juluppi	gylf	julp ⁵
10) flataanen	lat	flat/lat
11) fältätä	plöja	fält
12) manklata	mangla	mangla
13) ankkastokki	vetelängd	ankarstock
14) pöönä	kaffeböna	kaffeböna
15) tömppä	stamp/stöt	stamp
16) vakstuuki	vaxduk	vaxduk
17) trasu	trasa	trasa
18) fieteriäes	fjäderharv	fjäder
19) ketta	kätte	kätte
20) krinni	skrinda (hövagn)	skrinda
21) passata	hjälpa, göra ngt för ngn/passa	passa (upp)
22) fuskata	bedra, fuska	fuska
23) tanssata	dansa	dansa
24) paatti	båt	båt
25) mööveli	möbel	möbel
26) kraana	kran	kran
27) putiikki	butik	butik
28) nuuka	snål/noga	noga
29) nafti	knapp	knapp
30) tyyris	dyr	dyr
31) köppäinen	barnslig	-
32) hupulaanen	kompis/ följeslagare/ medhjälpare	-

⁵ Dialektord från Jeppo som hör till Nykarleby som är en av Kauhavas grannkommuner.

33) pölläällä	spela pajas	-
34) kropsu	pannkaka	-

Majoriteten av dessa dialektord har drag av både anpassade ordlån och blandlån dvs. hybrider (se 4.2.2). Till exempel 'skrapa' har blivit 'kravata', det initiala 's' har alltså lämnats bort och i slutet av ordet står det finska infinitivändelse 'a' (se Laaksonen & Lieko 2003: 104). 'Flat/lat' har blivit 'flataanen' – man har tillagt extra 'a' till mitten av ordet och ändelsen 'nen' är samma som finska adjektiv ofta har (se Laaksonen & Lieko 2003: 119, 133). 'Möbel' har blivit 'mööpeli' där det har tillagts extra vokal 'ö' till mitten av ordet och ändelsen 'i' imiterar formen av finska substantiv (se Häkkinen 1997: 34). Ordmodellernas morfem är alltså importerade från svenskan till finskan men det har tillagts några finska led, oftast affix. Således är dessa ord en blandning av svenskan och finskan.

5.2.3 Informanter

För undersökningen behövdes informanter som bor eller har bott i Alahärmä, dvs. informanter som talar Alahärmädialekt. Det var viktigt att informanterna annars hade olika bakgrunder, som t.ex. olik ålder, kön, utbildning och yrke. Olika bakgrunder gör det möjligt att göra relevanta jämförelser i analysdelen (Lagerholm 2010: 39). Informanternas olika bakgrund enligt olika bakgrundsvariabler behandlas närmare i samband med analys i kapitel 6.

Jag utnyttjade mitt personala nätverk av kontakter på orten när jag letade efter informanter. En stor del av informanter nåddes med hjälp av en Facebook-grupp på mer än 3200 medlemmar. Gruppen är avsedd för människor som bor eller har bott i Alahärmä eller i Ylihärmä. En del av de yngsta informanterna är högstadie-elever från Alahärmä, och de kontaktades via en lärare som är bekant till mig. Tillsammans 66 personer svarade på enkäten, varav 64 informanter fyllde i e-enkäten och två informanter fyllde i en pappersversion av e-enkäten (se bilaga 1).

5.2.4 E-enkätens struktur

Som sagt svarade majoriteten till e-enkäten men ett par informanter fyllde i pappersversionen av enkäten och den hittas i bilaga 1. Den har exakt samma struktur som e-enkäten. För det första frågades det efter informanternas bakgrundsinformation som

gäller ålder, kön, födelseort, bosättningsort, modersmål, hemspråk, utbildning och huvudsaklig sysselsättning. Denna information behövs för att korrelera svaren på senare frågor med sociala faktorer (Lagerholm 2010: 41). Frågor om bakgrund fungerar också som inledande och lättare frågor (Patel & Davidson 1994: 64, Lagerholm 2010: 40, Valli 2010: 104, Olsson & Sörensen 2011: 151). Efter bakgrundsfrågorna kom delen där de utvalda dialektorden (se 5.2.2) står listade. För varje ord angav informanterna om de känner till ordet (ja/nej/osäker som alternativ), vad de tror att ordet betyder (öppen fråga) samt skrev en exempelmening där ordet används. Informanterna fick även möjlighet att ange ytterligare dialektord som de tycker att hör till Alahärmädialekt. Efter delen om dialektorden kom en del som innehöll frågor om informanternas sociala nätverk. Av intresse var t.ex. var informanternas vänner är bosatta samt språk som informanterna använder när de kommunicerar med sina vänner och familj. Där fanns både öppna frågor och frågor med svarsalternativ. I den sista delen av e-enkäten svarade informanterna på frågor om deras relation till svenskan med färdiga svarsalternativ. Det frågades hur ofta de använder svenska i sina vardagsliv och hurdana kunskaper de har i svenska enligt deras egen åsikt. Informanterna fick även möjlighet att skriva fritt någonting mer om deras användning av svenska. Frågorna som handlar om svenskan var som sist eftersom de annars kunde ha påverkat svaren på frågorna om dialektord.

Innan informanterna kontaktades gjorde jag en pilotenkät för fyra försökspersoner som gav feedback om e-enkäten. Jag utnyttjade deras kommentarer för att kontrollera att frågor, instruktioner eller svarsalternativ inte kan förstås fel eller på olika sätt.

5.3 Analyismetod

Denna studie gjordes som studie över skenbar tid för det empiriska materialet samlades in under en kortare tidsperiod. Undersökningen är alltså synkron (Sundgren 2004: 48). Informanterna hör till olika åldersgrupper och således representerar de olika tider. Om det hittas olikheter mellan åldersgrupper kan det enligt Svahn och Nilsson (2014: 36) antas att det finns en språkförändring på gång. Metoden kallas också för tvärsnittsstudie (Norrby & Håkansson 2010: 171). Tvärsnittsstudier kan visa hur ett språk varierar men också hur ett språk förändrar sig. Materialet samlades in under två olika tidpunkter, för

efter att antalet olika informanter kontrollerades för första gången, märktes det att det behövs mera yngre informanter. Slutligen svarade totalt 66 informanter på enkäten. Kön- och åldersgrupperna betraktas närmare i underkapitel 6.2 och 6.3.

Analysen börjar med fokus på informanternas kännedom om e-enkätens svenskbaserade dialektord utan att förknippa den med informanternas bakgrundsvariabler (se 6.1.1–6.1.5). Det redovisas hur många informanter som känner till vartenda ord⁶ och dialektorden med svenskt ursprung presenteras i fallande ordning enligt hur välkända de är. Även identifieringsprocent är av intresse – antal informanter som känner till ett ord har dividerats med antal alla informanter och det har multiplicerats med 100. Samtidigt betraktas förklaringar och betydelser som informanterna har gett till orden samt av informanterna skrivna exempelmeningar som innehåller dialektorden. Dialektorden presenteras i tre olika grupper enligt hur välkända de är för informanterna: först de ord som är bekanta för över 70 % av informanterna, därefter de ord som är bekanta för 30–70 % och till sist de ord som är bekanta för under 30 % av informanterna (se 6.1.1–6.1.3).

Kännedom om e-enkätens dialektord granskas även enligt ordgrupperna A–D (se 6.1.4). Även vid den punkten anges kännedom om dialektord i form av totalantal men även i form av identifieringsprocent. Identifieringsprocenten för ordgrupperna har beräknats som medeltal av de svar som anger att en informant känner ett ord inom en ordgrupp. Medeltalet har dividerats med antal informanter (66) och multiplicerats med 100, och resultat är identifieringsprocent för en ordgrupp. Identifieringsprocenten berättar alltså hur många procent av informanterna genomsnittligt som känner till dialektorden i en ordgrupp. I analysen kontrolleras det om identifieringsprocenten för ordgrupperna korrelerar med kännedom om de enskilda dialektorden.

Efter e-enkätens dialektord redogör jag i analysen även för de dialektord som informanterna själva har angett (se 6.1.5). Av intresse är sådana dialektord som kommer från svenskan och som nämns av flera än en informant. Dessa ord presenteras i en tabell som anger ordens betydelser, ursprungliga svenska ord samt antal informanter som har

⁶ Hur många informanter som känner till vartenda ord = Hur många informanter som enligt sin egen åsikt känner till ordet. Kännedom om orden baserar sig alltså på informanternas egen uppfattning. Med identifiering av orden menas samma sak.

nämnt orden. Det tas hänsyn till om dessa ord handlar om något specifikt semantiskt område och om de hade någon koppling till e-enkätens dialektord.

Därefter betraktas kännedom om dialektord enligt de olika sociolingvistiska variablerna (se 5.2.4) såväl för de enskilda orden som för ordgrupperna. Kännedom om dialektord med rötter i svenskan betraktas i relation till informanternas kön (se 6.2) och ålder (se 6.3) samt i relation till födelseort, bosättningsort, modersmål, hemspråk, utbildning, huvudsaklig sysselsättning och sociala nätverk (se 6.4). Svar enligt ålder och kön behandlas mest detaljerat och de andra på en allmänare nivå eftersom de två första variablerna visar sig ha den tydligaste kopplingen till svaren. När det gäller påverkan av ålder och kön är de mest bekanta och främmande orden av intresse. Identifieringen av dialektorden framställs även i denna del av analysen i totalantal informanter som känner till ett ord men även i form av identifieringsprocent som har beräknats på samma sätt som det ovan beskrevs, med hänsyn till antal informanter i de olika sociala grupperna.

Kännedom om dialektord med svenskt ursprung i relation till kön presenteras i tabeller enligt ordgrupperna. Tabeller för varje ordgrupp innebär identifieringsprocenten och totalantal informanter som känner till ett ord både för kvinnornas och männens del. Resultaten i relation till ålder betraktas med hjälp av fyra olika åldersgrupper som formades på grund av informanternas olika åldrar. Kännedom om orden går igenom i fallande ordning enligt hur välkända de var. För varje åldersgrupp finns det tabeller som presenterar resultaten: tabellen om ord som är bekanta för över 70 %, tabellen om ord som är bekanta för 30–70 % och tabellen om ord som är bekanta för under 30 % (se 6.3.1–6.3.3). Utöver själva orden ingår antal informanter som känner till ett ord, identifieringsprocent och ordgrupp för varje ord i tabellerna. Därefter jämförs kännedom om dialektorden enligt åldersgrupperna med hänsyn till olika ordgrupperna A–D (se 6.3.4).

Svarens koppling till födelseort, bosättningsort, modersmål och hemspråk betraktas endast ungefärligt eftersom informanternas bakgrunder är så likadana när det gäller dessa variabler. Däremot betraktas svarens relation till informanternas utbildning och huvudsakliga sysselsättning lite noggrannare för de verkar ha någon slags koppling till informanternas svar. De behandlas ändå inte så noggrant som ålders- och könsskillnader, eftersom informanternas utbildning och sysselsättning verkade ha kopplingen till informanternas ålder. Informanternas sociala nätverk betraktas även bara

ungefärligt eftersom de inte heller förefaller ha en stor inverkan på svaren. Slutligen granskas svaren ännu enligt informanternas relation till svenskan. Det kontrolleras om kännedom om orden korrelerar med informanternas tankar om sina kunskaper i svenska eller med hur ofta de använder svenska.

Sammantaget ligger tonvikten av analysen på kvantitativa metoder, men i analysen rapporteras även kvalitativa iakttagelser i anslutning till beräkningarna. Nästa kapitel presenterar själva analysen och resultaten av e-enkäten.

6 Analys och resultat

I detta kapitel presenterar jag resultaten och analysen av undersökningsmaterialet. Analysen är indelad i fyra underkapitel som presenterar resultaten ur olika aspekter. Det första underkapitlet (6.1) fokuserar på informanternas kännedom om dialektord med svenska rötter. I underkapitel 6.1 betraktas först informanternas kännedom om de enstaka orden i e-enkäten (avsnitt 6.1.1–6.1.3) och därefter betraktas informanternas kännedom om dialektord gruppvis i fyra olika ordgrupper A–D som har olika teman (avsnitt 6.1.4). Ytterligare dialektord som informanterna kom på behandlas i avsnitt 6.1.5.

Det andra underkapitlet (6.2) fokuserar på könstillhörighetens inverkan på resultaten och det tredje underkapitlet (6.3) fokuserar på ålderns inverkan på resultaten. I avsnitt 6.3.1–6.3.4 betraktas resultaten i olika åldersgrupper. Det fjärde underkapitlet (6.4) betraktar resultaten ur de andra variabelernas synvinkel, bl.a. med hänsyn till informanternas utbildning och huvudsakliga sysselsättning. I underkapitel 6.4 granskas även kopplingen mellan informanternas kännedom om från svenskan inlånade dialektord och deras relation till svenskan.

6.1 Kännedom om dialektord

I detta underkapitel presenterar jag alla e-enkätens ord i fallande ordning enligt hur välkända de är för informanterna. I tabell 2 (se bilaga 2) står dialektorden med svenskt ursprung i den ovannämnda ordningen. Avsnitt 6.1.1 handlar om ord som är bekanta för mer än 70 % av informanterna, avsnitt 6.1.2 fortsätter med ord som är bekanta för 30–70 % av informanterna och avsnitt 6.1.3 innefattar ord som är bekanta för under 30 % av informanterna. I avsnitt 6.1.1–6.1.3 ges även en översikt över de vanligaste förklaringarna till dialektorden samt möjliga avvikelser i dem. Exempelmeningar som informanterna har skrivit behandlas inte så detaljerat eftersom de är ganska likadana och ger sällan nya betydelser för dialektorden. Avsnitt 6.1.4 handlar om kännedom om e-enkätens ord enligt ordgrupperna A–D, där A står för ord som torde vara relativt bekanta i Alahärmädialekt, B för ord som handlar om jordbruk och hushåll, C för ord som också används i andra

finska dialekter och D för ord som stammar från något annat språk än svenska (se 5.2.1). Avsnitt 6.1.5 presenterar övriga dialektord som informanterna har angett i e-enkäten.

6.1.1 Bekanta ord för över 70 % av informanterna

I tabell 3 nedan står de dialektord som är kända för mer än 70 % av informanterna. Utöver själva orden anger tabellen identifieringsprocent (IP), antal informanter som känner till ordet, ordgrupp (OG) och informanternas allmänaste, finska förklaringar till orden. IP har räknats så att antal informanter som känner till ett ord har dividerats med antal alla informanter och summan har multiplicerats med 100.

Tabell 3. Ord som är bekanta för över 70 % av informanterna.

Dialektord	IP	Antal informanter som känner till ordet	OG	Angivna motsvarigheter
Fuskata	100 %	66	C	Huijata, narrata, hämätä, pettää
Nuuka	98 %	65	C	Pihi, saita, kitsas / tarkka
Putiikki	98 %	65	C	Kauppa, liike, kioski
Kraana	97 %	64	C	Vesihana, hana
Pulttu	95 %	63	A	Housun lahje
Juluppi	94 %	62	A	Sepalus
Köppäänen	94 %	62	D	Turhantärkeä, tyhmä, kummallinen, huono, ällöttävä, rasittava, sopimaton, tottelematon
Paatti	94 %	62	C	Vene, laiva, alus
Passata	94 %	62	C	Auttaa / sopia, käydä
Tyyris	92 %	61	C	Kallis, hintava
Kropsu	91 %	60	D	Pannukakku
Pölläällä	91 %	60	D	Hullutella, hassutella / rähjätä, olla tottelematon
Mööpeli	89 %	59	C	Huonekalu / kodinkone
Ruukata	89 %	59	A	Olla tapana, tavata tehdä jotain
Nafti	86 %	57	C	Juuri sopiva, hiukan liian pieni
Kravata	76 %	50	A	Raaputtaa
Kossi	73 %	48	A	Poika, nuori mies
Olla följys	73 %	48	A	Olla mukana, tulla mukaan

Majoriteten av e-enkätens dialektord känns till av mer än 70 % av informanterna. Hälften av de ord som är bekanta för över 70 % av informanterna hör till ordgrupp C medan inget

ord av dem hör till ordgrupp B. Från tabell 3 fattas endast ett ord från ordgrupperna C (*tanssata*) och D (*hupulaanen*).

Endast ett dialektord, *fuskata* (=bedra, fuska, OG C)⁷, är bekant för alla informanter. Informanterna har beskrivit ordet med synonymer som t.ex. 'huijata' och 'narrata' (=skoja, narra), de syftar alltså till oärlighet. *Nuuka* (=snål/noga, OG C) och *putiikki* (=en butik, OG C) är obekanta endast till en informant. Ordet *nuuka* betyder samma som 'pihi' (=snål) enligt informanterna men ordet kan betyda även samma som 'tarkka' (=noga). Den vanligaste exempelmeningen i den betydelse är 'ei se nyt oo niin nuukaa' (=det är väl inte så noga). Enligt informanterna syftar *putiikki* till 'kauppa' (=en butik) eller till 'kioski' (=en kiosk) och några har skrivit att det handlar om just en mindre butik.

Ordet *kraana* (=en kran, OG C) är bekant för 97 % av informanterna och de har förklarat ordet enligt som 'hana' (=vattenkran). Ordet *pulttu* (=ett byxben, OG A) är bekant för 95 % av informanterna. Detta ord är det mest bekanta dialektordet som hör till ordgrupp A. Alla har förklarat att *pulttu* är samma som 'housun lahje' (=ett byxben).

Det finns fyra ord som är bekanta för 94 % av informanterna: *juluppi* (=en gylf, OG A), *passata* (=hjälpa/göra ngt för ngn, OG C), *paatti* (=en båt, OG C) och *köppäänen* (=barnslig, OG D). *Juluppi* betyder 'sepalus' (=en gylf) för informanterna. För flera informanter är *passata* någonting negativt, som t.ex. i meningen "älä passaa kersojas piloolle" (=du ska inte skämma helt bort dina barn). 'Auttaa' (=hjälpa) är den vanligaste förklaringen till ordet men också 'sopia' eller 'käydä' (=passar i 'det passar') kommer fram bland förklaringarna. När det gäller *paatti*, hänvisar alla till en större eller mindre båt med orden 'vene', 'laiva' eller 'alus' (=en båt/en kryssare). *Köppäänen* är det svåraste ordet att förklara, vilket syns i en stor variation av informanternas förklaringar – bl.a. beskrivs det med ord som 'turhantärkeä', 'tyhmä', 'kummallinen' och 'sopimaton' (=struntviktig, dum, konstig, olämplig). Alla förklaringar syftar till en negativ beskrivning och de kan bäst sammanfattas med orden 'barnslig' och 'dålig'. De allmännaste exempelmeningarna lyr 'älä ny oo nuan köppäänen' (=var inte så barnslig) och 'kyllä on köppäästä' (=vad dumt).

⁷ Dialektorden är kursiverade, orden inom parenteser är dialektordets verkliga betydelse (se 5.2.2) och orden inom apostrofer är de finska ord som informanterna synonymt har använt med dialektorden.

Tyyris (=dyr, OG C) är bekant för 92 % av informanterna och den eniga förklaringen till ordet är 'kallis' (=dyr). Dialektorden *pölläällä* (=spela pajas, OG D) och *kropsu* (=en pannkaka, OG D) är bekanta för 91 % av informanterna. Majoriteten kopplar *pölläällä* ihop med 'hassutella' (=galnas) men en del tycker att det också kan syfta till ett negativt beteende som t.ex. till 'olla tottelematon' (=vara ohörsam). Informanterna har förklarat att ordet *kropsu* är samma som 'pannukakku' (=en pannkaka). Några skriver *kropsu*, andra skriver *ropsu* utan det initiala 'k'. Enligt Paunonen (2001: 19, se också Häkkinen 1997: 34, Penttilä 2002: 17) har ord i standardfinskan traditionellt inte haft mer än en initial konsonant men nuförtiden förekommer dialektala och allmänspråkliga ord som har två initiala konsonanter. Att ha två initiala konsonanter i ett ord är typiskt för lånord (Paunonen 2001: 19). Detta syns även i samband med användningen av några andra e-enkätens ord, som t.ex. av ordena (*p*)*ruukata*, (*t*)*rasu* och (*k*)*raana*.

89 % av informanterna känner till orden *ruukata* (=bruka, OG A) och *mööpeli* (=en möbel, OG C). Enligt informanterna betyder *ruukata* samma som 'olla tapana' (=bruka). För ordet *mööpeli* är den vanligaste förklaringen 'huonekalu' (=en möbel). Några informanter tycker att det kan hänvisa till någon slags maskiner, t.ex. till 'kodinkone' (=en hushållsapparat). Dialektordet *nafti* (=knapp, OG C) är bekant för 86 % av informanterna och alla förklaringar refererar till en adjektiv som beskriver ett klädesplagg som är 'juuri sopiva' (=just passande) eller 'hiukan liian pieni' (=lite för liten). 76 % av informanterna känner till ordet *kravata* (=skrapa, OG A) som tolkas betydligt samma som 'raaputtaa' (=skrapa), och i exempelmeningarna har informanterna skrivit att man kan skrapa t.ex. bilfönster på vintern.

Olla följys (=vara med/ha ngt med sig, OG A) och *kossi* (=en gosse, OG A) är bekanta för 73 % av informanterna. Majoriteten vet att *olla följys* betyder samma som 'olla mukana' (=ha ngt med) men ett par informanter tror att det betyder 'olla humalassa' (=vara berusad). Det kan ha varit en gissning eller sedan används ordet faktiskt på så sätt också. Med *kossi* hänvisas till 'poika' (=en pojke) eller till 'nuori mies' (=en ung man).

Iakttagelserna ovan och nedan i avsnitt 6.1.2 och 6.1.3 behandlas sammanfattningsvis i avsnitt 6.1.4 som behandlar informanternas kännedom om e-enkätens dialektord enligt ordgrupperna A–D.

6.1.2 Bekanta ord för 30–70 % av informanterna

I tabell 4 nedan står dialektord som är bekanta för 30–70 % av informanterna. Över hälften av dessa ord hör till ordgrupp B och knappt 30 % till ordgrupp A. Ordet *trasu* (=en trasa, OG B) är bekant för 68 % av informanterna och således är det det bekantaste ordet av ordgrupp B. Det finns ändå sammanlagt 18 ord som är bekanta för flera informanter än vad *trasu* är, vilket hänvisar till att ordgrupp B innehåller många obekanta ord för informanterna (se avsnitt 6.1.4). Alla informanter vet att man kan torka eller putsa någonting med en *trasu* som förklaras vara samma som 'rätti', 'riepu' eller 'liina' (=trasa, klut, duk). Detta dialektord används både med och utan det initiala 't'.

Tabell 4. Ord som är bekanta för 30–70 % av informanterna.

Dialektord	IP	Antal informanter som känner till ordet	OG	Angivna motsvarigheter
Trasu	68 %	45	B	Rätti, riepu, liina
Flataanen	67 %	44	A	Aikaansaamaton, huono, lapsellinen, väsynyt
Hupulaanen	67 %	44	D	Apulainen, seuranpitäjä, kaveri
Vakstuuki	59 %	39	B	Pöytäliina, vahaliina
Sortteerata	56 %	37	A	Lajittella, järjestellä / sovittaa
Ankkastokki	55 %	36	B	Pullapitko, pulla, nisu
Klotata	55 %	36	A	Leikkiä/sotkea vedellä, haaskata vettä
Tanssata	55 %	36	C	Tanssia
Ketta	48 %	32	B	Karsina, aitaus
Pruutata	48 %	32	A	Ruiskuttaa, pursottaa, puristaa
Fältätä	44 %	29	B	Kyntää, muokata maata, aurata, äestää
Manklata	42 %	28	B	Mankeloida
Pöönä	42 %	28	B	Kahvinpurut, kahvinpavut
Tömppä	35 %	23	B	Survin, nuija

Både *flataanen* (=lat, OG A) och *hupulaanen* (=en kompis, en medhjälpare, OG D) är bekanta för 67 % av informanterna. Enligt majoriteten betyder *flataanen* att någon är 'aikaansaamaton' eller 'väsynyt' (=improduktiv, trött). De flesta tänker att betydelsen av *hupulaanen* är 'apulainen' eller 'kaveri' (=en medhjälpare eller en kompis) som oftast är ett barn i exempelmeningarna.

Dialektordet *vakstuuki* (=en vaxduk, OG B) är bekant för 59 % av informanterna och det förklaras vara samma som 'pöytäliina' eller 'vahaliina' (=bordduk eller vaxduk). Förklaringarna hänvisar oftast till en bordduk i köket. 56 % av informanterna känner till ordet *sortteerata* (=sortera, ordgrupp A). Enligt majoriteten betyder det 'lajitella' eller 'järjestellä' (=sortera) och några informanter tänker att det betyder samma som 'sovittaa' (=prova).

Tanssata (=dansa, OG C), *ankkastokki* (=en vetelängd, OG B) och *klotata* (=klotta/klottra, OG A) är bekanta för 55 % av informanterna. *Tanssata* betyder 'tanssia' (=dansa) för informanterna. Detta dialektord förorsakar mest osäkerhet av alla ord hos informanterna, dvs. inget annat ord fick så många informanter ange osäkerhet om ett ords betydelse. Majoriteten förklarar att *ankkastokki* är 'pullapitko' eller 'nisu' (=vetelängd eller en bulle). *Klotata* förklaras oftast betyda samma som 'leikkiä/sotkea vedellä' eller 'haaskata vettä' (=spela/klotta med vatten, slösa med vatten). Många blandade *klotata* och *lotrata* ihop (lotrata=slösa med vatten/leka med vatten).

Pruutata (=spruta, OG A) och *ketta* (=en kätte, OG B) är bekanta för 48 % av informanterna. *Ketta* förklaras vara 'karsina' eller 'aitaus' (=kätte, en hage). *Pruutata* har tolkats betyda samma som 'ruiskuttaa' (=spruta). I exempelmeningarna kan man spruta vatten, spruta någonting ur en tub eller spritsa vispgrädde på en tårta.

Dialektorden med svenska rötter som ännu inte har presenterats hör alla till ordgrupp B. 44 % av informanterna känner till ordet *fältätä* (=plöja) och alla förklaringar av informanterna refererar till jordbearbetning t.ex. till ordet 'kyntää' (=plöja). Både *manklata* (=mangla) och *pöönä* (=en kaffeböna) är bekanta för 42 % av informanterna. *Manklata* förklaras enligt som 'mankeloida' (=mangla), medan *pöönä* förklaras antingen som 'kahvinpurut' eller som 'kahvinpavut' (=kaffesump/kaffeböner). Flera informanter blandar ordet ihop med finskans *böönä/pöönä* (=en attraktiv kvinna). *Tömpä* (=en stamp/en stöt) är bekant för 35 % av informanterna och de har förklarat att ordet betyder samma som 'survin' eller 'nuija' (=en stöt, en klubba) som enligt informanterna är ett bra hjälpmedel när man vill mosa potatis eller bär.

6.1.3 Bekanta ord för under 30 % av informanterna

I tabell 5 på nästa sida står ord som är kända för under 30 % av informanterna. Båda orden hör till ordgrupp B. 29 % av informanterna kände till ordet *fjeteriäes* (=en fjäderharv)

som enligt informanterna är 'vieteriäes', 'piikkiäes' eller 'jousiäes' (=en fjäderharv, en pinnharv). Exempelmeningarna hänvisar till jordbearbetning. *Krinni* (=en höskrinna) är det mest främmande ordet för informanterna. Ordet förklaras med olika orden som t.ex. med orden 'häkki', 'lastensänky', 'veräjä' och 'portti' (=en bur, en barnsäng, en grind, en port). När ordet är obekant för mer än 80 % av informanterna, kunde man fråga om *krinni* ens är ett ord som kan kategoriseras som dialektord av Alahärmädialekt. Dialektordet är åtminstone föråldrat och troligen används det inte mer så mycket i Alahärmädialekt.

Tabell 5. Ord som är bekanta för under 30 % av informanterna.

Dialektord	IP	Antal informanter som känner till ordet	OG	Angivna motsvarigheter
Vieteriäes	29 %	19	B	Vieteriäes, piikkiäes, jousiäes
Krinni	18 %	12	B	Häkki, lastensänky, veräjä, portti

Nästa avsnitt sammanfattar iakttagelserna som har gjorts i avsnitt 6.1.1–6.1.3. I avsnitt 6.1.4 behandlas informanternas kännedom om dialektord med svenskt ursprung enligt ordgrupperna A–D.

6.1.4 Resultat enligt ordgrupper

I detta avsnitt behandlas resultaten enligt ordgrupperna A–D. Så blir det möjligt att dra slutsatser om hurdana ord som är bekantare och hurdana ord som är mer främmande för informanterna. Samtidigt är dessa iakttagelser en sammanfattning av avsnitt 6.1.1–6.1.3. Dialektorden i ordgrupperna A–C har importerats från svenskan. A står för ord som torde vara relativt bekanta i Alahärmädialekt, ordgrupp B innehåller ord som handlar om jordbruk och hushåll och ordgrupp C innehåller ord som också används i andra finska dialekter eller i finskt vardagsspråk. Orden i den sista ordgruppen D fungerar som kontrollord, dvs. de stammar från något annat språk än svenska.

Dialektorden i ordgrupp A är bekanta för genomsnittligt 73 % av informanterna (för beräkningsmetod, se 5.3). För 19 % är dessa ord främmande och ca 8 % är osäkra på ordgruppens ord. Orden i denna ordgrupp förorsakar osäkerhet hos flera informanter än orden i andra ordgrupper. Däremot känner informanterna genomsnittligt mera ord från ordgrupperna C och D än från ordgrupp A. Detta kan bero på att en del av orden i ordgrupp A möjligen är föråldrade, som t.ex. *klotata*, *sortteerata* och *pruutata*, för

närmast äldre informanter känner till dessa ord. Detta behandlas närmare i underkapitel 6.3.

Dialektorden i ordgrupp B är bekanta för genomsnittligt 44 % av informanterna, och för genomsnittligt 49 % är orden främmande. Orden i denna ordgrupp är obekanta för flera informanter än orden i någon annan ordgrupp. Genomsnittligt 7 % av informanterna är osäkra på ordgruppens ord. Om man tänker på detta resultat ur en samhällelig synvinkel är dessa siffror begripliga, för som det i underkapitel 4.1 konstaterades, har bl.a. politiska, kulturella och sociala förhållanden inverkan på språket och förändringar i det (Edlund & Hene 1992: 9). Jordbruk har förr spelat en större roll i Alahärmäs vardagsliv precis som på många olika håll i Finland. Dåtiden har man också använt mera ord som handlar om jordbruk och hushåll eftersom de har behövts. Jordbruk är inte mer en så allmän verksamhet än tidigare och kanske därför är många ord inom detta område främmande för informanterna. Detta kan tyda på att de äldre informanterna känner till dessa ord bättre än de yngre informanterna (se underkapitel 6.3).

Dialektorden i ordgrupp C är bekanta för flera informanter än orden i andra ordgrupper – tom. för genomsnittligt 90 %. Dessa ord är främmande för 7 % av informanterna och 3 % är osäkra på orden. Eftersom C-gruppen innefattar dialektord som används både i Alahärmä och på andra håll i Finland, är det naturligt att dessa ord är bekanta för så många – de har en större räckvidd än sådana ord som används närmast i Alahärmä och i närheten av socknen.

Dialektord med annat ursprung än svenskt, dvs. orden i ordgrupp D är bekanta för genomsnittligt 86 % av informanterna. Dessa ord är obekanta genomsnittligt för 11 % och 4 % är osäkra på orden. De utvalda kontrollorden är mycket vanliga i Alahärmädialekt så det kunde också antas att informanterna känner till dessa ord ganska väl.

Det kan konstateras att bland informanterna har orden i ordgrupperna C och D den största frekvensen, för dialektorden i dessa ordgrupper är bäst bekanta för informanterna och förorsakar minst osäkerhet hos informanterna. Detta kan man notera redan i avsnitt 6.1.1, för endast ett ord från bägge ordgrupperna fattas från tabell 3 som innehåller ord som är bekanta för över 70 % av informanterna. Däremot är orden i ordgrupperna A och B mest främmande och förorsakar mest osäkerhet hos informanterna. Även detta syns redan i avsnitt 6.1.1–6.1.3, för ord som hör till ordgrupp A fördelas ganska jämnt mellan tabellerna 3 (över 70 % känner till orden) och 4 (30–70 % känner

till orden) och ord som hör till ordgrupp B hittas i tabellerna 4 och 5 (under 30 % känner till orden). De flesta informanterna känner alltså väl till ord som också används i andra finska dialekter och ord som stammar från ett annat språk än svenska. Ord som torde ha en ganska stor frekvens i Alahärmädialekt samt ord som handlar om jordbruk och hushåll är mer främmande för informanterna.

Utifrån iakttagelserna ovan kan man dra en sådan slutsats att globaliseringen och den samhällsliga förändringen (med hänsyn till reducering av jordbruk) har inverkan på det dialektala ordförrådet i Alahärmä. Dialektord som också används på andra håll i Finland är välbekanta i Alahärmä medan ord som hör till den traditionella Alahärmädialekten är inte lika bekanta för alla Alahärmäbor.

6.1.5 Ytterligare dialektord

Informanterna hade möjlighet att skriva andra likadana dialektord som enligt dem kunde hör till Alahärmädialekt. Över hälften av informanterna har skrivit flera eller färre dialektord och sammanlagt blev det ca 200 övriga dialektord. Drygt 20 % av dessa ord nämns oftare än en gång så man kan anta att dessa ord används av flera Alahärmäbor. Ungefär 40 % av dessa mer än en gång nämnda ord kommer ursprungligen från svenskan. Dessa dialektord står i tabell 6 på nästa sida där dialektordens betydelser och de svenska motsvarigheterna anges. Även antal informanter som har nämnt vartenda ord anges.

Tabell 6. Ytterligare dialektord med svensk bakgrund som nämns av fler än en informant.

Dialektord	Betydelse	Sv. motsvarighet	Antal
Hantuuki	Handduk	Handduk	7
Brunni/prunni	Brunn	Brunn	5
Nästyuki	Näsduk	Näsduk	5
Pranstakka/Ranstakka	Eldgaffel	Brand	3
Karteekit	Gardiner	Gardiner	3
Porstua	Farstu	Farstu	3
Kaffeli	Gaffel	Gaffel	3
Tooppi	Stop	Stop	3
Kranni	Granne	Granne	3
Putukiffeli	Sopskyffel	Skyffel	3
Flikka	Flicka	Flicka	2
Kloppi	Glop	Glop	2
Pötti	Bytta	Bytta	2
Friiata	Sällskapa med ngn/ Dansa, gå på dans	Fria	2
Skooli	Skål	Skål	2

Totalt sju informanter har nämnt ordet *hantuuki* som kommer från det svenska ordet 'handduk'. Dialektordets betydelse är samma som det av det svenska ordets. Fem informanter har kommit på ordet *brunni* som har angetts även i formen *prunni*. Både ordets form och betydelse kommer från det svenska ordet 'brunn'. Även *nästyuki* har nämnts av fem informanter och det betyder samma som det ursprungliga svenska ordet 'näsduk'.

Flera dialektord har nämnts av totalt tre informanter: (*p*)*ranstakka*, *karteekit*, *porstua*, *kaffeli*, *tooppi*, *kranni* och *putukiffeli*. Både form och betydelse av dialektorden *karteekit*, *kaffeli*, *tooppi* och *kranni* har lånats in från de svenska orden 'gardiner', 'gaffel', 'stop' och 'granne'. Endast delar av dialektorden (*p*)*ranstakka*, *porstua* och *putukiffeli* har lånats in från svenskan. (*P*)*ranstakka* betyder samma som 'eldgaffel' och delen (*p*)*rann-* har lånats in från svenskans 'brand'. *Porstuas* mellersta del har eventuellt lånats in från svenskans 'farstu' och betydelsen är samma. Ordets *putukiffeli* sista del *-kiffeli* har lånats från svenskans 'skyffel' och ordet betyder samma som 'sopskyffel'.

Det finns fem dialektord som har nämnts av två informanter: *flikka*, *kloppi*, *pötti*, *friiata* och (*s*)*kooli*. De två första orden och det sista ordet har fått sin form och betydelse från de svenska orden 'flicka', 'glop' och 'skål'. Formen och betydelsen av ordet *pötti*

liknar svenskans 'bytta'. *Friiata* har lånat in sin form från svenskans 'fria' och det betyder 'sällskapa med ngn' eller 'dansa/gå på dans'.

Man kunde fråga om informanternas svenskbaserade ordförråd har varit mer aktivt efter att de har arbetat med e-enkätens svenskbaserade ordlista och har därför kommit på så många dialektord som är svenska lånord eller om det bara har varit en slump. Eller kanske innehåller Alahärmädialekt överhuvudtaget många från svenskan inlånade dialektord.

Intressant är att majoriteten av dessa ord som informanterna har kommit på handlar om hem och hushåll, för informanterna känner ändå minst dialektord från e-enkätens ordgrupp B som handlar om jordbruk och hushåll. Det kan möjligtvis hänvisa till att dialektord som har valts till ordgrupp B har varit dåliga val. Å andra sidan är det förstaeligt att dessa av informanterna angivna ord handlar om hem och hushåll, för inom dessa ämnen finns flera dialektord och de är lätta att komma på eftersom de kan hittas genom att titta omkring. Därutöver finns det slutligen inte betydligt många informanter som har nämnt dessa ord, utan det handlar om några enskilda informanter som har kommit på just dessa ord.

6.2 Resultat med hänsyn till kön

I detta underkapitel analyserar jag kännedom om dialektord med svenskt ursprung i könsgrupper enligt ordgrupperna A–D. Flera undersökningar har visat att män och kvinnor använder språk på olika sätt (se t.ex. Nuolijärvi 1986: 219, Svahn & Nilsson 2014: 267). Några sociolingvistiska studier har ändå inte hittat en betydande koppling mellan språk och kön (Thelander 1979b: 96). Således är det intressant att se hur resultaten av min undersökning ser ut.

40 kvinnor och 26 män svarade på enkäten. Först kommenterar jag männens och kvinnornas kännedom om orden överlag och därefter om de enskilda orden i ordgruppen i fråga. Tabellerna 7–10 presenterar männens och kvinnornas kännedom om e-enkätens dialektord i varje ordgrupp. I tabeller står 'IP' för identifieringsprocent: antal informanter som känner till ett ord har dividerats med antal manliga eller kvinnliga informanter och summan har multiplicerats med 100. 'Mf' står för manliga informanter och 'kf' står för

kvinnliga informanter. Genomgången börjar med tabell 7 nedan som presenterar kännedom om dialektord med svenskt ursprung i ordgrupp A.

Tabell 7. Kännedom om orden i ordgrupp A enligt kön.

Dialektord	IP hos mf	Antal mf som känner till ordet	IP hos kf	Antal kf som känner till ordet
Pulttu	88 %	23	100 %	40
Juluppi	96 %	25	93 %	37
Ruukata	88 %	23	90 %	36
Kravata	62 %	16	85 %	34
Kossi	85 %	22	65 %	26
Olla följs	73 %	19	73 %	29
Flataanen	58 %	15	73 %	29
Klotata	38 %	10	65 %	26
Sortteerata	50 %	13	60 %	24
Pruutata	46 %	12	50 %	20

Från ordgrupp A känner alla kvinnliga informanter till ordet *pulttu*. Däremot finns det inga ord som alla manliga informanter känner till, men ordet *juluppi* är det bekantaste ordet för män. Det mest främmande ordet för männen är ordet *klotata* och för kvinnorna ordet *pruutata*. Dessa dialektord är ändå ganska välbekanta, för 38 % av männen känner till ordet *klotata* och 50 % av kvinnorna känner till ordet *pruutata*. Identifieringsprocent är nästan alltid minst 50 %.

Tabell 8 på nästa sida visar att ordgrupp B innehåller flera främmande dialektord både för de kvinnliga och för de manliga informanterna. Dialektorden *vakstuuki* och *trasu* är bäst kända bland de manliga informanterna (54 % kände till) och dialektordet *trasu* (78 % kände till) är bäst bekant bland de kvinnliga informanterna. Ordet *krinni* är det mest främmande ordet både för männen (8 % kände till) och för kvinnorna (25 % kände till). Identifieringsprocent är alltid högre bland kvinnorna. Det tyder till att de kvinnliga informanterna känner till dessa ord bättre än de manliga informanterna.

Tabell 8. Kännedom om orden i ordgrupp B enligt kön.

Dialektord	IP hos mf	Antal mf som känner till ordet	IP hos kf	Antal kf som känner till ordet
Trasu	54 %	14	78 %	31
Ankkastokki	42 %	11	63 %	25
Vakstuuki	54 %	14	63 %	25
Ketta	46 %	12	50 %	20
Pöönä	31 %	8	50 %	20
Fältätä	38 %	10	48 %	19
Manklata	42 %	11	43 %	17
Tömpä	23 %	6	43 %	17
Fieteriäes	23 %	6	33 %	13
Krinni	8 %	2	25 %	10

Tabell 9 nedan redogör för kännedom om dialektord med rötter i svenskan i ordgrupp C. Alla manliga informanter känner till dialektorden *fuskata* och *kraana* från ordgrupp C, och alla kvinnliga informanter känner till dialektorden *fuskata*, *putiikki* och *nuuka*. Både kvinnorna och männen känner sämst till dialektordet *tanssata* från ordgrupp C – 58 % av männen och 53 % av kvinnorna känner till ordet. Dialektordet *tyyris* är ungefär lika bekant för männen och för kvinnorna. Identifieringsprocent är oftast mellan ca 90 % och 100 % så dessa ord är mycket välbekanta.

Tabell 9. Kännedom om orden i ordgrupp C enligt kön.

Dialektord	IP hos mf	Antal mf som känner till ordet	IP hos kf	Antal kf som känner till ordet
Fuskata	100 %	26	100 %	40
Putiikki	96 %	25	100 %	40
Nuuka	96 %	25	100 %	40
Kraana	100 %	26	95 %	38
Passata	88 %	23	98 %	39
Paatti	88 %	23	98 %	39
Tyyris	92 %	24	93 %	37
Mööpeli	92 %	24	88 %	35
Nafti	84 %	22	88 %	35
Tanssata	58 %	15	53 %	21

Tabell 10 på nästa sida redovisar kännedom om dialektord i ordgrupp D. Från ordgrupp D är ordet *hupulaanen* det mest främmande ordet för alla informanter men ändå känner 50 % av männen och tom. 78 % av kvinnorna ordet. Det bekantaste ordet är *köppäänen*

– 95 % av de kvinnliga och 92 % av de manliga informanterna känner till ordet. Alla ord är bekanta minst för ca 50 % och ofta för ca 90 % så dialektorden i denna ordgrupp är välbekanta, så som redan i avsnitt 6.1.4 upptäcktes.

Tabell 10. Kännedom om orden i ordgrupp D enligt kön.

Dialektord	IP hos mf	Antal mf som känner till ordet	IP hos kf	Antal kv som känner till ordet
Köppäänen	92 %	24	95 %	38
Kropsu	88 %	23	93 %	37
Pölläällä	88 %	23	93 %	37
Hupulaanen	50 %	13	78 %	31

När man jämför svaren av de kvinnliga och manliga informanterna som står i tabell 11 nedan och tabell 12 på nästa sida, kan man konstatera att det finns några likheter i svaren av männen och kvinnorna. Båda informantgrupperna känner mest ord från ordgrupp C (kvinnorna även från OG D) och minst från ordgrupp B. Både kvinnorna och männen är mest osäkra på orden i ordgrupp A (männen även på orden i OG B). Dessa iakttagelser går hand i hand med resultaten i avsnitt 6.1.4. Genomsnittligt flera män än kvinnor är osäkra på orden i ordgrupp B, medan genomsnittligt flera kvinnor än män är osäkra på orden i ordgrupp D (se tabellerna 11 och 12). Utifrån dessa iakttagelser kunde man göra en sådan slutsats att både de manliga och kvinnliga informanterna känner bäst ord som hör till ordgrupperna C och D, dvs. de mest allmänspråkliga ord och Alahärmädialekts vanliga ord med annat ursprung än svenskt. Däremot känns till orden i ordgrupp B sämst, dvs. ord som handlar om jordbruk och hushåll.

Tabell 11. Svar av männen för orden i ordgrupperna A–D. Talen är avrundade.

OG	Genomsnitt av informanter som kände till orden	Genomsnitt av informanter som inte kände till orden	Genomsnitt av informanter som var osäkra på orden
A	18 = 69 %	6 = 23 %	2 = 8 %
B	9 = 35 %	15 = 58 %	2 = 8 %
C	23 = 88 %	2 = 8 %	1 = 4 %
D	21 = 81 %	5 = 19 %	1 = 4 %

Tabell 12. Svar av kvinnorna för orden i ordgrupperna A–D. Talen är avrundade.

OG	Genomsnitt av informanter som kände till orden	Genomsnitt av informanter som inte kände till orden	Genomsnitt av informanter som var osäkra på orden
A	30 = 75 %	7 = 18 %	3 = 8 %
B	20 = 50 %	18 = 45 %	2 = 5 %
C	36 = 90 %	2 = 5 %	1 = 3 %
D	36 = 90 %	3 = 8 %	2 = 5 %

De kvinnliga informanterna känner till e-enkätens ord bättre än de manliga informanterna. Det finns mera ord som alla kvinnor känner till (fyra stycken) än ord som alla män känner till (två stycken). Om man därutöver betraktar kännedom om dialektord med hjälp av tabellerna 7–10, kan man upptäcka att identifieringsprocenten nästan alltid är större bland svar av de kvinnliga informanterna än bland svar av de manliga informanterna. När man betraktar identifieringsprocenten för varje ordgrupps del i tabellerna 11 och 12 ovan, är de också vid den punkten alltid större bland kvinnorna. E-enkätens ord är alltså bekantare för procentuellt flera kvinnor än för män. Det är möjligt att just de kvinnor som deltog i denna undersökning har breda kunskaper om dessa dialektord och männen inte så breda. Det finns överhuvudtaget mer av kvinnliga än av manliga informanter med i undersökningen som också kan påverka resultat. Resultaten kunde se annorlunda ut om det fanns lika många manliga och kvinnliga informanter med.

Om man jämför detta med tidigare studier kan man konstatera att resultat inte alltid är likadana. Samband mellan språk och kön syns även i resultat av en pro gradu -avhandling av Tuomenoja (2012). I hennes undersökning fanns det ord som endast de kvinnliga informanterna kände till. Detta liknar resultaten av denna undersökning – genomsnittligt flera kvinnor kände till flera ord än män. I motsats till resultaten av denna undersökning talade männen i Nuolijärvis (1986: 219) undersökningsmaterial mer dialektalt än kvinnorna, medan kvinnorna talade mer talspråkligt. Nuolijärvis (1986) material bestod av talat, producerat språk, så det går inte att direkt jämföra resultat med denna undersökning. Även Svahn och Nilssons (2014: 267) studie om dialektutjämning i Västsverige visade att männen talade mer dialektalt än kvinnorna. Man måste ta hänsyn till att Svahn och Nilsson hade inspelat material och språkbruk analyserades på flera olika nivåer, medan denna undersökning betraktar skrivna svar på e-enkäten som endast koncentrerar på dialektalt lexikon. I Thelanders (1979b: 96) studie var kvinnorna närmast

mer bidialektala än männen och de anpassar sitt sätt att tala på grund av situation (se också Nuolijärvi 1986: 219). Enligt Thelander (1979b: 96) har könsskillnader ändå varit relativt små i flera undersökningar medan t.ex. ålders- och socialgruppskillnader har varit större och mer betydande.

När det gäller undersökningar av Thelander (1979ab), Nuolijärvi (1986) samt Svahn och Nilsson (2014) måste man ta hänsyn till att deras undersökningar gäller produktion av språk, medan min undersökning gäller passiv kunskap om språk. Detta öppnar för frågor om kopplingen mellan kunskap om språk och produktion av språk på ett intressant sätt.

6.3 Resultat med hänsyn till ålder

I detta underkapitel betraktar jag resultaten i relation till informanternas ålder. Ålder har ofta varit en mycket betydande variabel i sociodialektologiska studier (se t.ex. Thelander 1979b: 93–95, Grönholm 1988). Informanterna angav sin ålder i e-enkäten i en öppen fråga. Efteråt formades fyra olika åldersgrupper på grund av informanternas olika åldrar eftersom det underlättade analyseringen av svaren i relation till ålder. I tabell 13 nedan presenteras olika åldersgrupper.

Tabell 13. Åldersgrupperna (ÅG) 1–4.

ÅG	Ålder	Antal kvinnor	Antal män	Totalt
1	11–19 år	11	6	17 (26 %)
2	20–39 år	12	14	26 (40 %)
3	40–59 år	9	4	13 (20 %)
4	60–88 år	8	2	10 (15 %)

Till den första åldersgruppen hör 17 stycken 11–19-åriga informanter varav 6 informanter är män och 11 är kvinnor. Den andra åldersgruppen innefattar 26 stycken 20–39-åriga informanter varav 14 informanter är män och 12 är kvinnor. Till den tredje åldersgruppen hör 13 stycken 40–59-åriga informanter varav 4 är män och 9 är kvinnor. I den sista åldersgruppen finns det 10 stycken 60–88-åriga informanter varav 2 informanter är män och 8 är kvinnor.

I avsnitt 6.3.1–6.3.3 betraktas informanternas kännedom om de enskilda dialektorden enligt de ovannämnda åldersgrupperna (se tabellerna 14–21). För varje åldersgrupp presenteras först de ord som är bekanta för över 70 %, då de ord som är bekanta för 30–70 % och till sist de ord som är bekanta för under 30 %. I avsnitt 6.3.4 jämförs kännedom om e-enkätens dialektord enligt ålder ännu i ordgrupperna A–D, varav ordgrupperna A–C har svenskt ursprung och ordgrupp D något annat ursprung.

6.3.1 Den första åldersgruppen

Tabell 14 nedan presenterar dialektord som är bekanta för över 70 % av informanterna av den första åldersgruppen. Över hälften av dessa ord hör till ordgrupp C och alla utom ett ord från ordgrupp D är representerade. Inget ord från ordgrupp B är bekant för över 70 % av denna åldersgrupp. Ordet *fuskata* är bekant för alla 11–19-åriga informanter och det är således det bekantaste ordet från ordgrupp C. Från ordgrupp A är det bekantaste ordet *pulttu* och från ordgrupp D är det bekantaste ordet *köppäänen*.

Tabell 14. Ord som är bekanta för över 70 % av informanterna av den första åldersgruppen.

Dialektord	IP ⁸	Antal informanter som känner till ordet	OG
Fuskata	100 %	17	C
Putiikki	94 %	16	C
Nuuka	94 %	16	C
Pulttu	88 %	15	A
Kraana	88 %	15	C
Juluppi	82 %	14	A
Passata	82 %	14	C
Paatti	82 %	14	C
Köppäänen	82 %	14	D
Ruukata	71 %	12	A
Tyyris	71 %	12	C
Kropsu	71 %	12	D
Pölläällä	71 %	12	D

I tabell 15 på nästa sida står de dialektord som är bekanta för 30–70 % av informanterna av den första åldersgruppen. Hälften av dessa ord hör till ordgrupp C. I tabellen finns med

⁸ IP=Antal informanter som känner till ett ord dividerat med antal informanter i åldersgrupp i fråga multiplicerat med 100.

det bekantaste ordet från ordgrupp B för de yngsta informanterna, *trasu*. I tabellen hittas även de mest främmande orden från ordgrupperna C och D, *tanssata* och *hupulaanen*.

Tabell 15. Ord som är bekanta för 30–70 % av informanterna av den första åldersgruppen.

Dialektord	IP	Antal informanter som känner till ordet	OG
Mööpeli	59 %	10	C
Nafti	47 %	8	C
Trasu	41 %	7	B
Hupulaanen	41 %	7	D
Kravata	35 %	6	A
Tanssata	35 %	6	C

Tabell 16 nedan presenterar de svenskbaseade dialektord som är bekanta för under 30 % av de yngsta informanterna. Den största delen av e-enkätens ord är alltså bekanta för mindre än 30 % av de yngsta informanterna. 60 % av dessa ord hör till ordgrupp B, och resten hör till ordgrupp A. Det finns tom. fem ord som inte någon av informanterna av den första åldersgruppen känner till och de är B-gruppens ord *manklata*, *krinni*, *tömpä*, *pöönä* och *fieteriäes*. De obekantaste orden från ordgrupp A är *olla följs*, *fältätä* och *ankkastokki* – endast en informant känner till dem.

Tabell 16. Ord som är bekanta för under 30 % av informanterna av den första åldersgruppen.

Dialektord	IP	Antal informanter som känner till ordet	OG
Klotata	24 %	4	A
Sortteerata	24 %	4	A
Flataanen	24 %	4	A
Vakstuuki	24 %	4	B
Pruutata	18 %	3	A
Kossi	18 %	3	A
Ketta	12 %	2	B
Olla följs	6 %	1	A
Fältätä	6 %	1	B
Ankkastokki	6 %	1	B
Manklata	0 %	0	B
Krinni	0 %	0	B
Tömpä	0 %	0	B
Pöönä	0 %	0	B
Fieteriäes	0 %	0	B

6.3.2 Den andra åldersgruppen

I tabell 17 nedan står dialektord som är bekanta för över 70 % av informanterna av den andra åldersgruppen. Över hälften av alla ord är bekanta för de 20–39-åriga informanterna. Hälften av dessa ord hör till ordgrupp C, drygt 30 % hör till ordgrupp A och resten hör till ordgrupp D. I tabellen finns det alltså inga ord från ordgrupp B. Alla 20–39-åriga informanter känner till orden *fuskata*, *mööpeli*, *kraana*, *putiikki*, *nuuka*, *nafti*, *tyyris* och *köppäänen* som alla utom det sistnämnda ordet kommer från ordgrupp C. De bekantaste orden från ordgrupp A är *ruukata*, *pulttu* och *juluppi* och från ordgrupp D är det bekantaste ordet *köppäänen*. *Pulttu* och *köppäänen* är de bekantaste orden från ordgrupperna A och D även för informanterna av den första åldersgruppen.

Tabell 17. Ord som är bekanta för över 70 % av informanterna av den andra åldersgruppen

Dialektord	IP	Antal informanter som känner till ordet	OG
Fuskata	100 %	26	C
Mööpeli	100 %	26	C
Kraana	100 %	26	C
Putiikki	100 %	26	C
Nuuka	100 %	26	C
Nafti	100 %	26	C
Tyyris	100 %	26	C
Köppäänen	100 %	26	D
Ruukata	96 %	25	A
Pulttu	96 %	25	A
Juluppi	96 %	25	A
Passata	96 %	25	C
Paatti	96 %	25	C
Kropsu	96 %	25	D
Pölläällä	96 %	25	D
Olla följs	92 %	24	A
Kravata	88 %	23	A
Kossi	85 %	22	A

I tabell 18 på nästa sida presenteras dialektorden med svenskt ursprung som är bekanta för 30–70 % av de 20–39-åriga informanterna. Den största delen av dessa ord är från ordgrupperna A och B. Det bekantaste ordet från ordgrupp B är samma ord som för de 11–19-åriga informanterna, ordet *trasu*. De mest främmande orden från ordgrupperna A,

C och D är *pruutata*, *tanssata* och *hupulaanen*. *Tanssata* och *hupulaanen* är de obekantaste orden från ordgrupperna C och D även för de 11–19-åriga informanterna.

Tabell 18. Ord som är bekanta för 30–70 % av informanterna av den andra åldersgruppen.

Dialektord	IP	Antal informanter som känner till ordet	OG
Flataanen	69 %	18	A
Trasu	62 %	16	B
Hupulaanen	58 %	15	D
Vakstuuki	50 %	13	B
Klotata	46 %	12	A
Sortteerata	46 %	12	A
Ankkastokki	46 %	12	B
Tanssata	38 %	10	C
Pruutata	35 %	9	A
Ketta	35 %	9	B
Manklata	31 %	8	B

I tabell 19 nedan står de ord som är mest främmande för den andra åldersgruppen. Alla dessa ord kommer från ordgrupp B. När man betraktar tabell 15 om ord som är bekanta för under 30 % av informanterna av den första åldersgruppen, kan man se att även där kommer den största delen av orden från ordgrupp B. Ordet *krinni* är helt främmande både för den första och för den andra åldersgruppen.

Tabell 19. Ord som är bekanta för under 30 % av informanterna av den andra åldersgruppen.

Dialektord	IP	Antal informanter som känner till ordet	OG
Fältätä	27 %	7	B
Pöönä	27 %	7	B
Tömpä	12 %	3	B
Fieteriäes	8 %	2	B
Krinni	0 %	0	B

6.3.3 Den tredje och den fjärde åldersgruppen

I Tabell 20 på nästa sida står de ord som är bekanta för över 70 % av de 40–59-åriga informanterna. Denna åldersgrupp känner nästan alla e-enkätens ord, för över 90 % av åldersgruppen känner till orden i ordgrupperna A, C och D och nästan 80 % av informanterna känner till orden i ordgrupp B (se bilaga 3, tabell 24). Från ordgrupp A

känner alla informanter av den tredje åldersgruppen till orden *ruukata*, *olla följs*, *kossi*, *pulttu* och *juluppi*. De mest främmande orden från ordgrupp A är orden *klotata* och *pruutata*. I ordgrupp B finns ett ord som alla informanter av den tredje åldersgruppen känner till, ordet *ankkastokki*. Alla utom ett ord från ordgrupp C (*tanssata*) är bekanta för alla informanter av denna åldersgrupp. Från ordgrupp D känner alla informanter till ordena *kropsu* och *pölläällä* och alla utom en informant känner till orden *hupulaanen* och *köppäänen*.

Tabell 20. Ord som är bekanta för över 70 % av informanterna av den tredje åldersgruppen

Dialektord	IP	Antal informanter som känner till ordet	OG
Ruukata	100 %	13	A
Olla följs	100 %	13	A
Kossi	100 %	13	A
Pulttu	100 %	13	A
Juluppi	100 %	13	A
Ankkastokki	100 %	13	B
Fuskata	100 %	13	C
Passata	100 %	13	C
Paatti	100 %	13	C
Mööpeli	100 %	13	C
Kraana	100 %	13	C
Putiikki	100 %	13	C
Nuuka	100 %	13	C
Nafti	100 %	13	C
Tyyris	100 %	13	C
Kropsu	100 %	13	D
Pölläällä	100 %	13	D
Flataanen	92 %	12	A
Vakstuuki	92 %	12	B
Trasu	92 %	12	B
Hupulaanen	92 %	12	D
Köppäänen	92 %	12	D
Kravata	85 %	11	A
Sortteerata	85 %	11	A
Fältätä	85 %	11	B
Pöönä	85 %	11	B
Ketta	85 %	11	B
Tanssata	85 %	11	C

Klotata	77 %	10	A
Pruutata	77 %	10	A
Manklata	77 %	10	B
Tömppä	77 %	10	B

I tabell 21 nedan finns de ord som är bekanta för 30–70 % av informanterna från den tredje åldersgruppen. Ordet *krinni* är det obekantaste ordet, för endast 23 % av informanterna av den tredje åldersgruppen känner till ordet.

Tabell 21. Ord som är bekanta för 30–70 % av informanterna av den tredje åldersgruppen.

Dialektord	IP	Antal informanter som känner till ordet	OG
Fieteriäes	62 %	8	B
Krinni	23 %	3	B

Nästan alla informanter av den fjärde åldersgruppen känner till alla e-enkätens ord (se bilaga 3, tabell 25). 30 ord är bekanta för alla informanter av denna åldersgrupp och således finns det endast 4 ord som inte var bekanta för alla informanter: *ruukata*, *fieteriäes*, *krinni* och *tanssata*. Dessa ord var obekanta endast för en informant. Ett ord av dessa fyra ord är från ordgrupp A, två ord från ordgrupp B och ett ord från ordgrupp C.

6.3.4 Sammanfattning av resultat enligt olika åldersgrupper

Som redan i avsnitt 6.1.1 och 6.1.3 konstaterades är ordet *fuskata* det bekantaste dialektordet och *krinni* det mest främmande dialektordet för informanterna. När kännedom om svenskbaserade dialektord av ordgrupp A betraktas, kan man se att ordet *pulttu* är bäst bekant för varje åldersgrupp. Ordet *pruutata* är bland de mest främmande dialektorden när det gäller den andra och den tredje åldersgruppen. I ordgrupp B är ordet *trasu* bland de bekantaste dialektorden när det gäller den första och andra åldersgruppen, medan orden *krinni* och *fieteriäes* alltid är bland de obekantaste dialektorden. Det finns inte stora skillnader mellan åldersgrupperna i kännedom om från svenskan inlånade dialektord i ordgrupp C – nästan alla känner till alla ord. Man kan ändå lägga märke till att ordet *tanssata* är uppenbart det mest främmande dialektordet från ordgrupp C. Orden i ordgrupp C är lite mer främmande för den första åldersgruppen. När det gäller ordgrupp D finns det inte stora skillnader mellan åldersgrupperna i kännedom om ordgruppens

dialektord. För den första och andra åldersgruppen är ändå ordet *hupulaanen* betydligt mer främmande än de andra dialektorden i ordgrupp D.

Nästan alla informanter från varje åldersgrupp känner mest dialektord från ordgrupp C (se bilaga 3). Detta korrelerar med resultaten i avsnitt 6.1.4 och i underkapitel 6.2. Det enda undantaget är den fjärde åldersgruppen, för informanter av den känner till alla dialektord från ordgrupp D och i ordgrupperna A och C är identifieringsprocent 99 %. De äldsta informanterna känner till e-enkätens dialektord så bra att skillnaderna i kännedom om dialektord i de olika ordgrupperna inte är anmärkningsvärda. Genomsnittligt 75 % av informanterna av den första åldersgruppen, 93 % av den andra och 98 % av den tredje åldersgruppen känner till dialektorden i ordgrupp C. Informanterna av olika åldrar känner alltså mest sådana ord som också används utanför Alahärmä och Södra Österbotten.

Så som representanterna av olika kön, känner representanterna av olika åldrar minst dialektord från ordgrupp B (se bilaga 3). Endast 9 % av informanterna av den första åldersgruppen, 30 % av den andra, 78 % av den tredje och 98 % av den fjärde åldersgruppen känner till ordgruppens ord. Det kan konstateras att påverkan av samhällslig förändring syns i dessa siffror – ord inom jordbruk och hushåll är inte så familjära idag. Liknande resultat presenteras även i avsnitt 6.1.4.

Bland informanterna av den första och den fjärde åldersgruppen är osäkerhetsgraden högst för orden i ordgrupp A (13 % och 1 %) medan bland informanterna av den andra och den tredje åldersgruppen är den högst för orden i ordgrupp B (10 % och 5 %) (se bilaga 3). I avsnitt 6.1.4 konstateras att orden i ordgrupp A förorsakar mest osäkerhet när kännedom om orden inte förknippas till bakgrundsvariablerna.

När man betraktar antal olika angivna svar (känner till ett ord/känner inte till ett ord/är osäker på ett ord) av de olika åldersgrupperna, kan man konstatera att ju yngre informant det är fråga om, desto mer finns det variation i svar, dvs. svar fördelas mer jämnt mellan olika svarstyp (se bilaga 3). Om t.ex. svaren för ordgrupp A betraktas, kan man se att 39 % av informanter från den första åldersgruppen känner till orden, 48 % känner inte till orden och 13 % är osäkra på orden, medan 75 % av informanter från den andra åldersgruppen känner till orden, 4 % inte känner till orden och 1 % är osäkra på orden (se bilaga 3). När det gäller de två äldsta åldersgrupperna känner de däremot till

över 90 % av orden i ordgrupp A, den äldsta åldersgruppen tom. 99 % av orden. De äldsta informanterna svarade oftast att de antingen känner eller inte känner till ett ord. Det finns alltså inte så stor variation i de äldre informanternas svar (se bilaga 3).

Efter en överblick över kännedom om svenskbaserade dialektord av de olika åldersgrupperna kan man konstatera att identifieringsprocenten är direkt kopplade till informanternas ålder – ju yngre informant, desto färre ord är bekanta och ju äldre informant, desto flera ord är bekanta. När identifieringsprocent mellan olika ordgrupperna (se bilaga 3) jämförs inom varje åldersgrupp, är ordningen från de mest bekanta orden till de minst bekanta orden följande: C-D-A-B. Endast för den sista åldersgruppen är ordningen D-C-A-B. Att orden som inte kommer från svenskan är välbekanta hänvisar till att orden med svenskt ursprung inte nödvändigtvis är bättre kända än andra dialektord. Om även ordgrupp D hade 10 ord, kunde man dra slutsatser av långivarspråkets betydelse för kännedom om dialektord.

Eftersom de yngre informanterna känner till färre ord än de äldre informanterna, kunde man dra en sådan slutsats att Alahärmädialekt har konvergerat (=nära sig den andres sätt att tala, se 3.3) långsiktigt med standardfinskan eller med andra finska dialekter. Som det i underkapitel 3.3 förväntades, har Alahärmädialekt utjämnats på grund av svar av de yngre informanterna, dvs. de använder inte så många lokala utan standardspråkliga varianter i stället (se Norrby & Håkansson 2010: 61).

Att det finns uppenbara olikheter mellan de olika åldersgrupperna kan hänvisa till att det finns en språkförändring på gång i Alahärmä (se Svahn & Nilsson 2014: 36). Att de yngre informanterna känner färre ord än de äldre informanterna kan hänvisa också till att språket används på olika sätt när språkbruket av individer utvecklas genom hela livstiden. På grund av svaren på e-enkäten är det inte möjligt att avgöra om det verkligen är fråga om språkförändring eller om individuell språkutveckling. För att få svar på den frågan borde det göras en uppföljningsundersökning, där språkbruket av olika individer skulle följas under en längre tidsperiod (se också Thelander 1979b: 94).

Även resultat av Thelanders (1979b: 93) studie visar korrelation mellan språkbruk och ålder – de äldsta informanterna nämligen talade mest dialektalt men de som talade minst dialektalt var personer i den yngre medelåldern, inte de allra yngsta informanterna. I Thelanders (1979b: 95) studie kommer det därutöver fram att de flesta informanterna har försökt att tala mer standardspråkligt vid 20-års ålder, när

informanterna har varit tvungna att vistas utanför hemtrakten. I sådana situationer lär en individ sig att anpassa sitt sätt att tala utan att den dialektala förmågan försvinner. Resultat av Grönholms (1988) doktorsavhandling är liknande med resultat av min undersökning – det dialektala ordförrådet är betydligt större bland de äldre än bland de yngre informanterna (se även Tuomenoja 2012).

Åldern är uppenbarligen en central påverkande faktor i kännedom om dialektord och även påverkan av könstillhörighet har upptäckts. Följande betraktas ännu andra sociala variabler som kan ha inverkan på informanternas språkbruk, så som informanternas hemvist, huvudsaklig sysselsättning och sociala nätverk.

6.4 Resultat med hänsyn till andra sociala variabler

I detta avslutande underkapitel fokuserar jag på relationen mellan kännedom om e-enkätens dialektord med svenskt ursprung och de kvarstående variablerna som är informanternas födelseort, bosättningsort, modersmål, hemspråk, utbildning och sysselsättning. Till sist betraktar jag resultat även utifrån informanternas sociala nätverk och kunskaper i och användningsgrad av svenska enligt sina egna uppfattningar.

Det visade sig att flera av dessa variabler inte är tydligt kopplade till informanternas kunskap om e-enkätens dialektord. Det finns inte stora skillnader i några bakgrundsvariabler mellan informanterna, för majoriteten har t.ex. levt mycket långa tider i Alahärmä, många tom. hela sitt liv. Många kommer från närheten av Alahärmä, från övriga kommuner av Södra Österbotten eller från Österbotten. Det finns också några enskilda informanter som kommer från södra, mellersta eller norra delar av Finland. Modersmålet av alla informanter är finska och för majoriteten är finska också deras hemspråk. Det finns endast få informanter som har svenska eller engelska som sina hemspråk eftersom de lever för tillfället i ett annat land. I Thelanders studie (1979b: 115) kom det fram att informanter som har uppväxt på landsbygden talar mer dialekt. Däremot enligt studien av Svahn och Nilsson (2014: 267) har det ingen betydelse för språkbruket om en informant bor på staden eller på landet. För att göra liknande jämförelser i min undersökning skulle det behövas informanter som redan länge har bott någon annanstans än i Alahärmä eller som nyligen har flyttat till socknen.

Informanternas sociala nätverk förefaller inte ha inverkan på informanternas kunskap om dialektord. Den vanligaste orsaken till att besöka någon annan kommun eller stad är vänner och den andra vanligaste orsaken är familj. Det kommer inte fram hur ofta dessa besök äger rum så det är inte möjligt att avgöra om det är fråga om regelbundna eller oregelbundna besök. Informanterna nämnde även att deras närmaste krets talar samma språk och dialekt, så antagligen kan deras språk inte regelbundet komma i kontakt med främmande språkdrag, förutom via television och andra medier. Av samma orsak är påverkan av familjens och vännernas språk inte lätt att upptäcka, speciellt när det endast kan betraktas genom kännedom om de utvalda dialektorden. Thelander (1979b: 105) har upptäckt att oregelbundna besök inte påverkar individens språkbruk, och att kamraters språk och föräldrars ursprung har inverkan åtminstone på barns språkbruk (Thelander 1979b: 107). Resultat i studien av Svahn och Nilsson (2014: 267) avslöjar att det inte finns något samband mellan informanternas studieort och språkbruk. Det har ändå kommit fram att informanter som vill flytta till någon större stad talar inte så dialektalt än de som inte vill flytta. Enligt Svahn och Nilsson (2014: 267) kan detta kopplas till kön för det är oftare tjejer som vill flytta.

Informanternas utbildning visade sig ha en viss koppling till informanternas svar. Den största delen av informanterna nämner antingen grundskola, yrkeshögskola eller universitet som sin utbildning. De som känner till flera ord studerar eller har redan högskoleexamen antingen från yrkeshögskola eller från universitet, och de som ännu går på grundskola känner betydligt färre ord. Majoriteten av dem som går eller har gått på grundskola hör till den första åldersgruppen och resten hör till den fjärde åldersgruppen. Jämförelser mellan svar av informanter som går eller har gått på yrkeshögskola och informanter som studerar eller har studerat vid universitet visar att de informanter som studerar eller har studerat vid universitet oftast känner till mera ord än de informanter som går eller har gått på yrkeshögskola. Skillnader mellan nuvarande eller förutvarande yrkeshögskola- och universitetsstuderande är ändå inte betydligt stora. Snarare kan man konstatera att också med hänsyn till utbildningens inverkan på kunskaper om e-enkätens dialektord är det närmast informanternas ålder som spelar roll (se också Thelander 1979b: 100). Åldern spelar tydligt en större roll än utbildningsbakgrunden. Även i Thelanders (1979b: 100) studie har det kommit fram att språkbruket är olikt mellan individer med olika utbildningsbakgrunder men på ett annat sätt än i min undersökning – informanter

som endast har gått folkskola talar mer dialektalt och de informanter som har realexamen eller högre utbildning talar mer standardspråkligt.

Även informanternas huvudsakliga sysselsättning visade sig ha inverkan på informanternas svar. Majoriteten av informanterna består av förvärvsarbetande (42 %) och skolelever/studerande (33 %), och resten består av pensionärer (15 %), arbetslösa (2 %) och andra (8 %). Informanterna fick fritt beskriva sitt möjliga yrke. Eftersom endast 75 % av förvärvsarbetande avslöjade sitt yrke och över hälften av informanterna tillhör någon annan kategori än till förvärvsarbetande, är det inte meningsfullt att analysera svar på grund av informanternas yrken. Därför koncentrerar jag istället på att analysera informanternas kännedom om dialektord i relation till deras huvudsakliga sysselsättning. Även vid den punkten kommer den viktiga rollen av åldern fram. Förvärvsarbetande och pensionärer, dvs. de äldsta informanterna, känner e-enkätens ord bättre än skolelever och studenter, dvs. de yngsta informanterna. Även Thelander har märkt att yrken korrelerar med språkbruket men att de även korrelerar med ålder och utbildning (Thelander 1979b: 101). Till exempel är studerande oftast yngre än hemmafruar och arbetare har lägre utbildning än kontoranställda. Däremot har t.ex. Svahn och Nilsson (2014: 267) inte hittat skillnader i språkbruket mellan informanter med olika socioekonomiska grupper.

Kopplingen mellan informanternas kännedom om e-enkätens dialektord och deras relation till svenskan visade sig vara obefintlig. Utifrån resultaten ser det ut som om det inte spelar någon roll om en informant använder svenska mer eller mindre ofta i sin vardag eller om de anser att sina kunskaper i svenska är bra eller dåliga – dessa faktorer hänger inte ihop med informanternas kännedom om de utvalda dialektorden. Det förefaller att många av informanter inte ens är medvetna om att många ord i deras hemdialekt kommer från svenskan, men det finns ändå ett par informanter som nämner att några dialektord och svenskan har någonting gemensamt. Några informanter förargar sig över att de inte kan svenska så bra, och ett par informanter medger att de kanske kunde svenska bättre om de inte hade haft attitydproblem när de gick på skolan. Majoriteten har knappast kommit på att de kunde ha gjort slutsatser om ordens betydelser med hjälp av de motsvarande svenska orden när de har fyllt i e-enkäten.

Även om några finnar och några Alahärmäbor inte tycker så mycket om svenskan, talar Alahärmäbor och många andra finska dialekttalare med ord som ursprungligen kommer från svenskan men de bara inte gör det medvetet. Så är det också

bland några finlandssvenska människor när det gäller engelska importord. Även om de är oroliga och irriterade över att engelska importord används mycket i svenskan, lägger de inte alltid märke till när någon använder sådant språk (se Mattfolk 2006). De värderar däremot sådant språkbruk ofta högre och anser att det är trovärdigare än språkbruket som inte innehåller engelska importord.

7 Sammanfattande diskussion

Syftet med denna studie var att ta reda på hur en dialekttalares bakgrund är kopplad till kunskapen om och användningen av dialektord importerade från svenskan. Av intresse var hur väl de utvalda dialektorden känns till samt hur de förstås av informanter som talar Alahärmädialekt. Det togs reda på interindividuella skillnader i kännedom om totalt 34 dialektord med hänsyn till olika sociala variabler som var t.ex. ålder, kön, utbildning och huvudsaklig sysselsättning. Eftersom det var fråga om svenska lånord i Alahärmädialekt, var det även av intresse om det kan hittas någon koppling mellan informanternas kännedom om dessa dialektord och informanternas kunskaper i och användningsgrad av svenska. All detta undersöktes med hjälp av en e-enkät, som fylldes i av 66 informanter. 26 informanter är manliga och 40 är kvinnliga informanter, varav den yngsta informanten är 11 år gammal och den äldsta informanten är 88 år gammal.

Den första forskningsfrågan hade sitt fokus på informanternas kännedom om de utvalda dialektorden med svenskt ursprung oavsett olika sociala bakgrundsvariabler. Syftet var att se hur många dialektord med rötter i svenskan är bekanta och hur de förstås av informanterna. De utvalda dialektorden indelades i fyra olika grupper (10, 10, 10 och 4 ord per grupp) och de markerades med bokstäverna A–D, där A står för ord med en relativt stor frekvens i Alahärmädialekt, B för ord om jordbruk och hushåll, C för ord som också används i andra finska dialekter och D för ord som stammar från något annat språk än svenskan. Orden i ordgrupperna C och D är bäst bekanta för informanterna, varav orden i ordgrupp C är de bekantaste. Orden i ordgrupperna A och B är däremot mest främmande, varav orden i ordgrupp B är mest främmande. Mestadels förstår informanterna orden på samma sätt.

Sammanfattande kan man konstatera att svenskbaserade ord som också används i andra finska dialekter är de bekantaste orden i Alahärmädialekt för informanter som deltog i denna undersökning. Däremot är traditionella dialektord som handlar om jordbruk och hushåll de mest främmande dialektorden för informanterna. Dessa iakttagelser hänvisar till att det dialektala ordförrådet i Alahärmä har blivit påverkat av globaliseringen och den samhällsliga förändringen som innefattar urbaniseringen och därmed reduceringen av jordbruk. Globaliseringen har lett till att från svenskan inlånade dialektord som också används på andra håll i Finland är välbekanta i Alahärmä, och

samhälleliga förändringar har lett till att från svenskan inlånade dialektord som hör till den traditionella Alahärmädialekten inte är lika bekanta för alla Alahärmäbor.

Informanterna fick även själva ange dialektord som enligt deras åsikt hör till Alahärmädialekt. Slutligen togs det hänsyn till ord som nämndes av fler än en informant. 40 % av dessa ord är svenska lånord. Procentandelen av svenska lånord är relativt hög, och således kunde man fråga om informanternas svenskbaserade ordförråd var mer aktivt efter att de hade arbetat med e-enkätens ordlista och kom därför på så många svenska lånord eller om det var en slump. Det kan också vara fråga om att Alahärmädialekt överhuvudtaget innehåller många svenska lånord. Å andra sidan finns det slutligen inte anmärkningsvärt många informanter som nämnde dessa ord, utan det vara bara några enskilda informanter.

Den andra forskningsfrågan var mer sociolingvistisk, och den hade sitt fokus på de interindividuella skillnaderna i kännedom om de utvalda dialektorden med svenskt ursprung. Skillnaderna betraktades med hänsyn till informanternas kön, ålder, födelseort, bosättningsort, modersmål, hemspråk, utbildning, sysselsättning, sociala nätverk och relation till svenskan. Det kom fram att de kvinnliga informanterna procentuellt känner till flera e-enkätens ord än de manliga informanterna, vilket gäller alla ordgrupper. Sådana resultat har framkommit även i tidigare undersökningar (se t.ex. Tuomenoja 2012). Det finns ändå flera kvinnor än män med i denna undersökning som kan ha haft inverkan på resultaten. I flera andra undersökningar har resultaten varit motsatta, men då har materialet ofta bestått av ett muntligt, producerat språkmaterial, inte av material som kartlägger informanternas kunskaper om språket (se t.ex. Nuolijärvi 1986: 219, Svahn & Nilsson 2014: 267).

Resultat jämfördes även med hänsyn till informanternas ålder. Informanterna fördelades i fyra olika åldersgrupper, varav den första innehåller 11–19-åriga informanter, den andra 20–39-åriga, den tredje 40–59-åriga och den sista 60–88-åriga informanter. Kännedom om e-enkätens svenskbaserade dialektord korrelerar tydligt med informanternas ålder – ju äldre informant, desto flera dialektord är bekanta. Sådana resultat har varit mycket vanliga i andra sociodialektologiska undersökningar också (se t.ex. Thelander 1979b: 93–95, Grönholm 1988). Som redan tidigare har kommit fram, är den vanligaste ordningen av ordgrupperna från de mest bekanta orden till de minst bekanta orden C-D-A-B. Att orden som kommer från ett annat språk än svenskan kommer

redan på andra plats, hänvisar till att orden med rötter i svenskan inte nödvändigtvis är bättre kända än andra dialektord. Den fjärde åldersgruppen är den enda åldersgruppen som har känt till alla ord från D-gruppen. Om denna ordgrupp hade innehållit 10 ord som de andra ordgrupperna, kunde man ha dragit slutsatser av om ordens långivarspråk är av betydelse för kännedom om dialektord. Med hjälp av undersökningsmaterialet i denna studie kan man närmast konstatera att det verkar att ordens semantiska fält är det som kan vara av en större betydelse än själva långivarspråket.

Eftersom kännedom om e-enkätens dialektord med svenskt ursprung är sämre bland de yngre informanterna, kunde man tänka att Alahärmädialekt har konvergerat med standardfinskan eller med andra finska dialekter. Det betyder att i stället för lokala varianter använder de yngre informanterna mer standardspråkliga varianter (se 3.3, Norrby & Håkansson 2010: 61). I så fallet kunde man säga att Alahärmädialekt har utjämnats. Så stora slutsatser kan ändå inte dras på grund av detta undersökningsmaterial för det handlar endast om Alahärmädialekts lexikala nivå och inte t.ex. prosodi, fonologi eller syntax. Därutöver innefattar materialet endast information om informanternas kunskaper om dialektalt lexikon. Å andra sidan kan resultaten tyda till att globaliseringen inte har påverkat språket av de äldre informanterna på samma sätt som språket av de yngre informanterna. De äldre informanterna har troligen märkt globaliseringen och vet vad det handlar om, medan de yngre informanterna har upplevt globaliseringen och kanske inte har märkt hur det påverkar dem.

Skillnaderna i kännedom om e-enkätens dialektord med svenskt ursprung mellan de olika åldersgrupperna kan antingen hänvisa till att det finns en språkförändring på gång i Alahärmä eller till informanternas individuella språkutveckling (se Thelander 1979b: 94, Svahn & Nilsson 2014: 36). Eftersom undersökningen gjordes som studie över skenbar tid som tvärsnittsstudie, är det inte möjligt att avgöra om det verkligen är fråga om områdets språkförändring eller om språkutvecklingen av informanterna.

Eftersom syftet var att nå informanter som bor eller har bott i Alahärmä, kunde inverkan av informanternas födelse- och bosättningsort på kännedom om svenskbaserade dialektord inte analyseras så noggrant. Det finns så få informanter som inte hade levt långa tider i Alahärmä eller i närheten av socknen att skillnaderna mellan individer inte kunde analyseras på grund av födelse- eller bosättningsort. Dock kunde man märka att dialektorden importerade från svenskan var mer främmande för dem som inte

ursprungligen kommer från Alahärmä eller Södra Österbotten men det finns endast ett par sådana informanter. Även informanternas modersmål, hemspråk samt språk av informanternas närmaste krets angavs oftast vara samma, dvs. finskan, och även Alahärmädialekt nämndes ofta.

Informanternas sociala nätverk är olika men de förefaller inte ha inverkan på informanternas kunskap om dialektorden med svenskt ursprung. Majoriteten av informanternas närmaste krets talar samma dialekt och bor i samma kommun som informanterna själva. Många av informanterna angav ändå att en del även bor utanför informanternas hemkommun. Vänner och familj är de vanligaste orsakerna till att besöka någon annan kommun. Det kommer inte fram om det handlar om regelbundna eller oregelbundna besök, men när det handlar om familj och vänner kunde man anta att informanter besöker dem regelbundet. Enligt Thelander (1979b: 105) påverkar oregelbundna besök inte individens språkbruk. Man kunde anta att informanternas dialekt endast blir bekräftad när de besöker sina vänner och familj, eftersom det nämndes att de oftast talar samma dialekt.

En variabel som visades korrelera med kännedom om dialektord med rötter i svenskan var informanternas utbildning. De förutvarande och nuvarande högskolestuderandena känner till e-enkätens dialektord bäst, varav universitetsstuderanden känner till allra mest ord. Skillnader mellan universitets- och yrkeshögskolestuderanden är ändå inte betydligt stora. De nuvarande eleverna i grundskolan känner till minst e-enkätens svenskbaserade dialektord, medan de som endast hade gått på grundskolan känner orden väl. När det gäller de sistnämnda var det oftast fråga om pensionärer. Således kan man konstatera att utbildningsgraden korrelerar med åldern, och därför kan man säga att informanternas ålder spelar en större roll än deras utbildningsgrad när det gäller kännedom om e-enkätens dialektord med rötter i svenskan (se också Thelander 1979b: 100). Även informanternas huvudsakliga sysselsättning korrelerar med kännedom om dialektord, men även vid den punkten märktes det att sysselsättningen korrelerar med åldern, vilket gör åldern en mer betydande variabel än den huvudsakliga sysselsättningen. I Thelanders studie (1979b: 114) har kön, yrke och nuvarande bostadsort förklarat informanternas språkbruksskillnader inte så bra som ålder, utbildning och födelseort. Även resultat av denna undersökning hänvisar till att åtminstone ålder

men även konstllhörighet har en stor inverkan på informanternas kännedom om dialektord som är importerade från svenskan.

Den tredje forskningsfrågan handlade om kopplingen mellan informanternas kännedom om de utvalda dialektorden med svenskt ursprung och informanternas relation till svenskan. Med relation till svenskan hänvisas till hur ofta informanterna använder svenska samt hurdana kunskaper de anser att de själva har i svenskan. Det kom fram att det inte finns samband mellan kännedom om från svenskan importerade dialektord och kunskaper i svenska. Det spelar ingen roll om en informant använder svenska ofta eller sällan eller om de anser att de har bättre eller sämre kunskaper i svenska – relation till svenskan hänger inte ihop med kännedom om e-enkätens dialektord. Från informanternas svar fick man en sådan uppfattning att bara få informanter är medvetna om att Alahärmädialekt innehåller svenska lånord. Några informanter hade eller hade haft också en negativ inställning till svenskan. I det finska samhället överhuvudtaget finns människor som inte tycker om svenskan, men trots sina åsikter använder de flera svenska lånord i sitt vardagliga tal utan att vara medveten om det (jämför Mattfolk 2006).

Det skulle vara intressant att genomföra en liknande undersökning som speciellt skulle jämföra dialektord med rötter i svenskan och dialektord med rötter i andra språk. Språkbruket av Alahärmäbor kunde undersökas även i en bredare mening. Till exempel med hjälp av en uppföljningsundersökning kunde man ta reda på om skillnader i kännedom om dialektord med svenskt ursprung mellan informanter med olika åldrar är beroende av informanternas ålder och deras individuella språkutveckling eller av den allmänna språksituationen och eventuellt pågående språkförändringar i Alahärmä. Även inspelat material skulle ge mer information om språkbruket i Alahärmä. Då skulle man få information om dialekten överhuvudtaget och inte endast om dialektord. Med hjälp av en sådan uppföljningsundersökning kunde man dra slutsatser om det finns dialektutjämning på gång i området. Med hjälp av inspelat material kunde man även analysera hur dialektalt Alahärmäbor talar och se t.ex. om det då skulle komma fram att män talar mer dialektalt än kvinnor, som det i några tidigare studier har framkommit (se t.ex. Nuolijärvi 1986: 219, Svahn & Nilsson 2014: 267). Det skulle även vara intressant att undersöka attityder till och åsikter om svenskan hos Alahärmäbor och ta reda på om de själva skulle komma på svenska lånord som används i Alahärmädialekt.

Referenser

- Appel, René & Muysken, Pieter, 1988: *Language contact and bilingualism*. London: Arnold.
- Borin, Lars, Forsberg, Markus & Roxendal, Johan, 2012: Korp – the corpus infrastructure of Språkbanken. Hämtat från: https://korp.csc.fi/#?corpus=lam_yhar&cqp=%5B%5D&search=lemgram%7Cja.kn.1&reading_mode&prequery_within=sentence (29.10.2016)
- Cannelin, Knut, 1944: *Suomalais-ruotsalainen sanakirja. Finskt-svenskt lexikon*. Porvoo: WSOY.
- Chambers, J. K. & Trudgill, Peter, 1980: *Dialectology*. Cambridge: University Press.
- Chrystal, Judith-Ann, 1988: *Engelskan i svensk dagspress*. Stockholm: Esselte.
- Dahlstedt, Karl-Hampus, 1978: Dialekt och högspråk i nutidens Sverige, särskilt i Norrland. I: *Det moderna Skandinaviens framväxt. Bidrag till de nordiska ländernas moderna historia. Aspects of the rise of modern Scandinavia*. Acta Universitatis Upsaliensis. Symposia Universitatis Upsaliensis. Annum Quingentesimum Celebrantis 10. Stockholm: Almqvist & Wiksell. s. 49–65.
- Dahlstedt, Karl-Hampus, 1979: Dialekten i skolan. I: *Språkform och språknorm. En bok till Bertil Molde*. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 67. Lund: Esselte studium. s. 38–57.
- Edlund, Lars-Erik & Hene, Birgitta, 1992: *Lånord i svenskan. Om språkförändringar i tid och rum*. Stockholm: Norstedts förlag.
- Giles, Howard & Smith, Philip M. (red.), 1979: *Language and Social Psychology*. Oxford: Blackwell.
- Graedler, Anne-Line, 1998: *Morphological, Semantic and Functional Aspects of English Lexical Borrowings in Norwegian*. Acta Humaniora 40. Oslo: Universitetsforlaget.
- Greenberg, Joseph Harold, 1957: *Essays in linguistics*. London: University of Chicago Press.
- Grönberg, Anna Gunnarsdotter, 2004: *Ungdomar och dialekt i Alingsås*. Nordistica Gothoburgensia 27. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Grönholm, Maija, 1988: *Ruotsalaiset lainasanat Turun murteessa*. Väitöskirja. Turku: Åbo Akademis förlag.

- Haakana, Markku, 1999: *Laughing matters. A conversation analytic study of laughter in doctor-patient interaction*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hanhinen, Jenni, 2004: *Svenska drag i vetildialekten*. En pro gradu -avhandling. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Haspelmath, Martin, 2009: Lexical borrowing. Concepts and issues. I: Haspelmath, Martin & Tadmor, Uri (red.): *Loanwords in the world's languages. A comparative handbook*. New York: Mouton de Gruyter. s. 35–54.
- Haugen, Einar, 1950: The Analysis of Linguistic Borrowing. I: *The Ecology of Language. Essays of Einar Haugen*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Hinskens, Frans, Auer, Peter & Kerswill, Paul, 2005: The study of dialect convergence and divergence. Conceptual and methodological considerations. I: Auer, Peter, Hinskens, Frans & Kerswill, Paul (red.): *Dialect change. Convergence and divergence in European languages*. Cambridge: University Press. s. 1–80.
- Heikkilä, Hanna & Jouppila, Sari, 1999: *Praatata och pruu-kata. En studie över svenska lånord i sydösterbottnisk dialekt*. En pro gradu -avhandling. Uleåborg: Uleåborgs universitet.
- Hock, Hans Henrich & Joseph, Brian D., 1996: *Language history, language change, and language relationship. An introduction to historical and comparative linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Hurta, Heikki, 2000: *Suomen murteiden askel-tyyppisten nominien morfologiaa ja murremaantiedettä*. Opera Fennistica & Linguistica 9. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Häkkinen, Kaisa, 1997: Kuinka ruotsin kieli on vaikuttanut suomeen? I: Suomen kielen seura: *Sananjalka. Suomen kielen seuran vuosikirja*. Turku: Suomen kielen seura 1959–. s. 31–53.
- Institutet för de inhemska språken, 2016a: *Murteet*. Helsingfors. Hämtat från <http://www.kotus.fi/kielitieto/murteet> (28.9.2016)
- Institutet för de inhemska språken, 2016b: *Suomen murrekirjan äänitteet*. Hämtat från http://www.kotus.fi/aineistot/puhutun_kielen_aineistot/murreaanitteita/suomen_murrekirjan_aanitteet (7.10.2016)
- Institutet för de inhemska språken, 2016c: *Finska dialekter*. Helsingfors. Hämtat från: http://www.kotus.fi/sv/om_sprak/dialekter/finska_dialekter (27.10.2016)

- Institutet för de inhemska språken & Kielikone Ltd, 2016: *Kielitoimiston sanakirja*.
Hämtat från: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>
(29.10.2016)
- Institutet för språk och folkminnen, 2015: Dialekter. Hämtat från
<http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/dialekter.html> (27.10.2016)
- Jonninen-Niilekselä, Kaija (toim.), 1982: *Tampereen puhekieli tutkimuksen kohteena*.
Folia Fennistica & Linguistica. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen
kielitieteen laitoksen julkaisuja 6. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kangasharju, Helena, 1998: *Alignment in diasgreement building alliances in multiperson
interaction*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Karhu, Kerttu, 1991: *Praatattua Kauhajoen murteella*. Kauhajoki: Kauhajoki-seura.
- Karhu, Kerttu, 1998: *Eheroon, taharoon*. Porvoo: WSOY.
- Kauhavan kaupunki, 2015a: *Kauhavan alue*. Hämtat från:
http://www.kauhava.fi/kauhava-info/kauhavan_alue (3.2.2015)
- Kauhavan kaupunki, 2015b: *Kauhava lukuina*. Hämtat från:
http://www.kauhava.fi/kauhava-info/tietoa_kauhavasta/kauhava_lukuina (3.2.2015)
- Kettunen, Lauri, 1930: *Suomen murteet. 2, Murrealueet*. Helsinki: Suomalaisen
kirjallisuuden seura.
- Kojonen, Eero, 1993: *Alahärmän historia. 1, Alahärmän alueen vaiheet jääkauden
jälkeiseltä ajalta vuoteen 1867*. Alahärmä: Alahärmän kunta, Alahärmän seurakunta.
- Koponen, Eino, 2014: Om svenskans inverkan på finskan. En del av artikelserie
Språkkontakt. I: *Språkbruk 3/2014*. Svenska avdelningen vid Institutet för de
inhemska språken. Helsingfors: Stellatum.
- Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 2015: *Murteenseuruukorpus* [puhekorpus].
Kielipankki. Hämtat från: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2014073043> (11.10.2016)
- Krier, Fernande, 1980: Lehnwort und Fremdwort im Maltesischen. *Folia Linguistica*
14(1). Berlin: Mouton de Gruyter. s. 179–184.
- Kyngäs, Anne, 2000: *Keskipohjalaisten murteiden ruotsalaiset lainasanat*.
Lisensiaatintyö. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Laaksonen, Kaino & Lieko, Anneli, 2003: *Suomen kielen äänne- ja muoto-oppi*.
Helsinki: Finn Lectura.
- Labov, William, 1963: The social motivation of a sound change. *Word* 19. s. 273–309.

- Lagerholm, Per, 2010: *Språkvetenskapliga uppsatser*. Lund: Studentlitteratur. s. 38–43.
- Laurosela, Jussi, 1914: *Äännehistoriallinen tutkimus Etelä-Pohjanmaan murteesta. 2, Vokaalit*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Lehecka, Tomas, 2012: *Interrelaterade lexikala egenskaper. Engelska adjektivimporter i en svensk tidningskorpus*. En doktorsavhandling. Helsingfors: Helsingfors universitet. Hämtat från https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37590/lehecka_avhandling.pdf?sequence=1 (3.11.2016)
- Leinonen, Therese, 2014: Dialektutjämning i Västsverige. I: *Språkbruk 4/2014*. Svenska avdelningen vid Institutet för de inhemska språken. Helsingfors: Stellatum. Hämtat från <http://www.sprakbruk.fi/index.php?mid=2&pid=13&aid=4292>. (28.10.2016)
- Lemberg, Johanna, 2013: *Kretasnekka, strykrauta, tärppästikku ja muut Someron murteen ruotsalaiset lainasanat*. Pro gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopisto.
- Lyytikäinen Erkki, Rekunen, Jorma & Yli-Paavola, Jaakko 2013: *Suomen murrekirja*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lönnrot, Elias, 1930: *Suomalais-ruotsalainen sanakirja. Finskt-svenskt lexikon*. Porvoo: WSOY.
- Mattfolk, Leila, 2006: Moderna importord i språken i Norden – ur finlandssvenskt perspektiv. I: *Språkbruk 3/2006*. Svenska avdelningen vid Institutet för de inhemska språken. Helsingfors: Stellatum. Hämtat från <http://www.sprakbruk.fi/index.php?mid=2&pid=13&aid=2796> (20.10.2016)
- Meinander, Henrik, 2006: *Suomen historia. Linjat, rakenteet, käännekohtat*. Suomentanut Autio, Paula. Helsinki: WSOY.
- Mickwitz, Åsa, 2010: *Anpassning i språkkontakt. Morfologisk och ortografisk anpassning av engelska lånord i svenskan*. En doktorsavhandling. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Mielikäinen, Aila, 1980: *Nykysuomalaisen puhekielen murros. Jyväskylän osatutkimus. Raportti I*. Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 20. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mielikäinen, Aila, 1981: Murre, kielenkäyttäjä ja asenteet. I: Mielikäinen, Aila (toim.):

- Nykysuomalaisen puhekielen murros. Jyväskylän osatutkimus. Raportti 2.* Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 24. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. s. 91–126.
- Mielikäinen, Aila, 1994: *Etelä-Savon murteiden äännehistoria II. Vokaalit.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Møller, Christen, 1933: *Zur Methodik der Fremdwortkunde.* Aarhus: Universitetsforlaget.
- NE (Nationalencyklopedin). Ett uppslagsverk på vetenskaplig grund utarbetat på initiativ av Statens kulturråd. 4, [Cas-Din],* 1990: ”Dialekt” s. 547. Höganäs: Bra böcker AB.
- Norrby, Catrin & Håkansson, Gisela, 2010: *Introduktion till sociolingvistik.* Stockholm: Norstedts.
- Nuolijärvi, Pirkko, 1986: *Kolmannen sukupolven kieli. Helsinkiin muuttaneiden suurten ikäluokkien eteläpohjalaisten ja pohjoissavolaisten kielellinen sopeutuminen.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nuolijärvi, Pirkko och Sorjonen, Marja-Leena, 2005: *Miten kuvata muutosta? Puhutun kielen tutkimuksen lähtökohtia murteenseuruihankkeen pohjalta.* Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 133. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Nykarleby stad, 2015: *Nykarleby i siffror.* Hämtat från: <http://www.nykarleby.fi/allman-info/nykarleby-i-siffror> (3.2.2015)
- Nyström Höög, Catharina, 2005: *Teamwork? Man kan lika gärna samarbeta. Svenska åsikter om importord.* Moderne importord i språka i Norden IX. Oslo: Novus.
- Olsson, Henny & Sörensen, Stefan, 2011: *Forskningsprocessen. Kvalitativa och kvantitativa perspektiv.* Stockholm: Liber.
- Palander, Marjatta, 1987: *Suomen itämurteiden erikoisgeminaatio.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Palander, Marjatta, 1996: *Vaihtelu Savonlinnan seudun välimurteissa.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Patel, Runa & Davidson, Bo, 1994: Intervju och enkät. I: Patel, Runa & Davidson, Bo: *Forskningsmetodikens grunder.* Lund: Studentlitteratur. s. 60–70.
- Paunonen, Heikki, 1995: *Suomen kieli Helsingissä. Huomioita Helsingin puhekielen historiallisesta taustasta ja nykyvariaatiosta.* Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Paunonen, Heikki, 2001: *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin*

suursanakirja. Helsinki: WSOY.

Pedersöre kommun, 2015: *Kommunfakta*. Hämtat från:

<https://www.pedersore.fi/kommun-och-politik/pedersore/> (3.2.2015)

Penttilä, Aarni, 2002: *Suomen kielioppi*. Toim. Penttilä, Marikki. Vantaa: Dark Oy.

Polenz, Peter, 1967: Fremdwort und Lehnwort sprachwissenschaftlich betrachtet.

Muttersprache 77. s. 65–80.

PowerPark, 2016. PowerParkens webbplats.

http://www.powerpark.fi/powerpark_yrityksena_sv (3.11.2016)

Rapola, Martti, 1990: *Johdatus Suomen murteisiin*. Vaasa: Vaasa Oy:n kirjapaino.

Rosenhouse, Judith & Kowner, Rotem (red.), 2008: *Globally speaking. Motives for adopting English vocabulary in other languages*. Clevedon, UK: Multilingual Matters.

Räisänen, Alpo, 1998: *Kainuun murteiden äännehistoria. Osa I. Vokaalisto*. Helsinki:

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Sandström, Caroline, 2010: *Genus i östra Nyland – från dialektutjämning till*

dialektmarkör. En doktorsavhandling. Nordica Helsingiensia 20, Dialektforskning 2.

Helsingfors: Helsingfors universitet. Hämtat från:

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19665/genusios.pdf?sequence=2>
(20.1.2015)

SAOB (*Svenska Akademiens ordbok*) 1911: ”Dialekt”, spalt D 1176. Band 6. Lund: C.

W. K. Gleerups förlag.

Seinäjoen kaupunki, 2015: *Seinäjoki tilastoissa*. Hämtat från:

<http://www.seinajoki.fi/seinajoenkaupunki/tietoaseinajoesta/seinajokitilastoissa.html>
(3.2.2015)

Seppänen, Eeva-Leena, 1998: *Läsnäolon pronominit. Tämä, tuo, se ja hän viittaamassa*

keskustelun osallistujiaan. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SO (*Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien*) 2009: ”Dialekt”. Stockholm: Svenska Akademien.

Statistikcentralen, 2015a: *Lapua – Lappo*. Hämtat från:

<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/408.html> (3.2.2015)

Statistikcentralen, 2015b: *Isokyrö – Storkyro*. Hämtat från:

<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/152.html> (3.2.2015)

Statistikcentralen, 2015c: *Evijärvi*. Hämtat från:

- <http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/052.html> (3.2.2015)
 Statistikcentralen, 2015d: *Lappajärvi*. Hämtat från:
<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/403.html> (3.2.2015)
 Statistikcentralen, 2015e: *Kauhava*. Hämtat från:
<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/233.html> (3.2.2015)
- Sundgren, Eva, 2002: *Återbesök i Eskilstuna. En undersökning av morfologisk variation och förändring i nutida talspråk*. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 56. Uppsala: Uppsala universitet.
- Sundgren, Eva, 2004: *Språklig variation och förändring. Exemplet Eskilstuna*. Lund: Studentlitteratur.
- Suojanen, Matti K. (toim.), 1985: *Mitä Turussa puhutaan? Raportti Turun puhekielen tutkimuksesta*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 23. Turku: Turun yliopisto.
- Svahn, Margareta & Nilsson, Jenny, 2014: *Dialektutjämning i Västsverige*. Göteborg: Göteborgs universitet. Hämtat från: <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:737664/FULLTEXT01.pdf> (20.1.2015)
- Swadesh, Morris, 1955: Towards greater accuracy in lexicostatistic dating. *International journal of American linguistics*, 21(2). s. 121–137.
- Tadmor, Uri, 2009: Loanwords in the world's languages. Findings and results. I: Haspelmath, Martin & Tadmor, Uri: *Loanwords in the world's languages. A comparative handbook*. New York: Mouton de Gruyter. s. 55–75.
- Talonen, Eero, 2003: *Svenskpåverkade sammansättningar i den finska sydösterbottniska dialekten*. En pro gradu -avhandling. Uleåborg: Uleåborgs universitet.
- Thelander, Mats, 1979a: *Språkliga variationsmodeller tillämpade på nutida Burträsktal = Models of linguistic variation applied to present speech in Burträsk. 1, Materialbeskrivning och analys på språkdragsnivå*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Thelander, Mats, 1979b: *Språkliga variationsmodeller tillämpade på nutida Burträsktal = Models of linguistic variation applied to present speech in Burträsk. Del 2, Teoretiska utgångspunkter och analys på språkartsnivå = Theoretical premises and analysis on the level of linguistic variety*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Thelander, Mats, 1996: Från dialekt till sociolekt. I: *Svenskan i tusen år. Glimtar ur*

- svenska språkets utveckling*. Stockholm: Norstedt. s. 163–181.
- Thomason, Sarah Grey, 2001: *Language contact. An introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Thomason, Grey & Kaufmann, Terrence, 1988: *Language contact, creolization, and genetic linguistics*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Trudgill, Peter, 1994: Language contact and dialect contact in linguistic change. I: Kotsinas, Ulla-Britt & Helgander, John (utg.): *Dialektkontakt, språkkontakt och språkförändring i Norden. Föredrag från ett forskarsymposium*. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet MINS 40. Stockholm: Stockholms universitet.
- Tuomenoja, Päivi, 2012: *Svenska lånord i Tyrvisdialekten*. En pro gradu -avhandling. Åbo: Åbo universitet. Hämtat från:
<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/87987/tuomenoja2012gradu.pdf?sequence=1> (14.10.2014)
- Valli, Raine, 2010: Kyselylomaketutkimus. I: Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu. Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Vörå kommun 2016: *Kommunfakta*. Hämtat från:
<http://www.vora.fi/kommunen/fakta-om-kommunen> (27.10.2016)
- Weinreich, Uriel, 1953: *Languages in Contact. Findings and Problems*. New York: Mouton.
- Weinreich, Uriel, Labov, William & Herzog, Marvin, 1968: Empirical foundations for a theory of language change. I: Lehmann, Winfred Philip och Malkiel, Yakov (red.): *Directions for Historical Linguistics*. Austin, TX: University of Texas Press, s. 95–195.
- Wessén, Elias, 1960: *Våra folkmål*. Stockholm: Fritzes.
- Westin, Lennart, 1949: *Havaintoja Alahärmän murteen nuoremista ruotsalaisperäisistä lainasanoista*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Whitney, William Dwight, 1881: On Mixture in Language. I: *Transactions of the American Philological Association* 12. s. 1–26.
- Wiik, Kalevi, 2004: *Suomen murteet. Kvantitatiivinen tutkimus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura.

- Winford, Donald, 2003: *An Introduction to Contact Linguistics*. Malden, MA: Blackwell.
- Winford, Donald, 2010: Contact and borrowing. I: Hickey Raymond (red.) *The Handbook of language contact*. Malden, MA: Wiley-Blackwell. s. 170–187.

Bilagor

Bilaga 1

Enkäten, pappersversion

Kysely Alahärmän murteen murre sanoista

Tämä kysely on osa pro gradu -tutkielmaani Tampereen yliopistossa. Kysymykset koskevat murre sanoja, jotka esiintyvät Alahärmän murteessa. Kaikkia vastauksia käsitellään luottamuksellisesti siten, että vastauksia ei voida yhdistää yksittäisiin vastaajiin. Lomakkeeseen annettuja tietoja käytetään vain ja ainoastaan pro gradu-tutkielmani hyväksi. Lomakkeeseen vastaaminen kestää noin 30 minuuttia. Kaikkien yhteystietonsa jättäneiden kesken arvotaan palkinto, joka osallistujan oman valinnan mukaan on joko leffaliput kahdelle tai kahvi- ja keksipaketti! **Joka ikinen vastaus, eli justihinsa Sun vastaus on aivan äärimmäisen tärkeä! Aivan maharottomasti kiitoksia ku viittit vastata!**

Taustatiedot

Täs ensimmääses osios tarttettaas vähä taustatiatoja vastaajasta.

Vastaa kysymyksiin kirjoittamalla vastauksesi tai ympyröimällä vaihtoehtoista sopivin.

Ikä _____

Sukupuoli

- a) Nainen
- b) Mies
- c) En halua vastata

Syntymäpaikka _____

Asuinpaikka _____

Kauanko olet asunut nykyisessä asuinpaikassasi? (kk/v) _____

Äidinkieli _____

2. fieteriäes	☐	☐	☐	_____
3. flataanen	☐	☐	☐	_____
4. fuskata	☐	☐	☐	_____
5. fältätä	☐	☐	☐	_____
6. hupulaanen	☐	☐	☐	_____
7. juluppi	☐	☐	☐	_____
8. ketta	☐	☐	☐	_____
9. klotata	☐	☐	☐	_____
10. kossi	☐	☐	☐	_____
11. kraana	☐	☐	☐	_____
12. kravata	☐	☐	☐	_____
13. krinni	☐	☐	☐	_____
14. kropsu	☐	☐	☐	_____
15. köppäänen	☐	☐	☐	_____
16. manklata	☐	☐	☐	_____
17. mööpelii	☐	☐	☐	_____
18. nafti	☐	☐	☐	_____
19. nuuka	☐	☐	☐	_____
20. olla följs	☐	☐	☐	_____
21. paatti	☐	☐	☐	_____
22. passata	☐	☐	☐	_____
23. pruuutata	☐	☐	☐	_____
24. pulttu	☐	☐	☐	_____
25. putiikki	☐	☐	☐	_____
26. pölläällä	☐	☐	☐	_____
27. pöönä	☐	☐	☐	_____
28. ruukata	☐	☐	☐	_____
29. sortteerata	☐	☐	☐	_____
30. tanssata	☐	☐	☐	_____
31. trasu	☐	☐	☐	_____

- a) Samaa murretta
- b) Eri murretta kuin minä
- c) Samaa kieltä/kieliä kuin minä
- d) Eri kieltä/kieliä kuin minä

Mikäli vastasit edelliseen kysymykseen vaihtoehdon b tai d, mistä murteesta, kielestä/kielistä on kyse? Anna muutama esimerkki.

Mitkä ovat niitä syitä, joiden vuoksi käyt toisilla paikkakunnilla kotikuntani lisäksi?

- a) Ei ole syytä käydä muilla paikkakunnilla
- b) Ystävät
- c) Perhe
- d) Työt
- e) Opiskelu
- f) Paremmat ostosmahdollisuudet
- g) Parempi tapahtuma- ja kulttuuritarjonta
- h) Jokin muu syy

Mikäli valitsit äsken "Jokin muu syy", selitä mistä syystä:

Millä muilla paikkakunnilla vieraillet? Anna muutama esimerkki:

Suhde ruotsin kieleen

Mitenkäs tua toinen kotimaanen ja samalla siis naapurien käyttämä kiäli, ruattin kiäli? Kuinka sun tuloo sitä käytettyä?

Valitse sopivin vaihtoehto.

Lukuunottamatta opiskelua käytän ruotsin kieltä (jatkuu seuraavalla sivulla) ...

- a) ...päivittäin
- b) ...viikoittain
- c) ...kuukausittain

- d) ...kerran puolessa vuodessa
- e) ...kerran vuodessa
- f) ...harvemmin
- g) ...en koskaan

Ymmärrän ruotsia mielestäni...

- a) ...erinomaisesti
- b) ...hyvin
- c) ...kohtalaisesti
- d) ...heikosti
- e) ...en ollenkaan

Ruotsin puhumisen taitoni ovat mielestäni...

- a) ...erinomaiset
- b) ...hyvät
- c) ...kohtalaiset
- d) ...heikot
- e) ...olemattomat

Haluaisitko kertoa vielä jotakin muuta ruotsin kielen käyttämisestä omalta osaltasi?

Yhteystiedot

Kiitos ny viälä ku viittiit vastata ja sillä lailla mua jeleppiä! Mikäli sulla ittelläs tuloo miälehen jotaki kysymyksiä tai haluaasit esimerkiksi tiätää tämän kyselyn murreanoosta lisää, niin mulle saa kyllä laittaa sähköpostia osootteeseen xxx.

Lopuksi voit vielä jättää yhteystietosi, mikäli haluat olla mukana leffalippujen tai kahvi- ja keskipaketin arvonnassa. Laita rasti ruutuun, mikäli haluat osallistua arvontaan.

Osallistun arvontaan (Muista kirjoittaa yhteystietosi allaolevaan kenttään!)

Entä olisitko valmis osallistumaan haastatteluun samaan aiheeseen liittyen, jos sinut sellaiseen kutsuttaisiin? Kirjoita myös siinä tapauksessa yhteystietosi alle. Yhteystietojasi ei voida yhdistää antamiisi vastauksiin. Laita rasti ruutuun, mikäli olisit valmis osallistumaan haastatteluun.

Olisin valmis osallistumaan haastatteluun

Yhteystietoni (Etu- ja sukunimi, sähköpostiosoite ja/tai puhelinnumero.)

Valmiit vastaukset voi lähettää osoitteeseen xxx.

Bilaga 2

Tabell 2. Dialektord i identifieringsordning: bekantaste > mest främmande ord.

Placering	Dialektord	Identifieringsprocent	Antal informanter som känner till ordet
1.	Fuskata	100 %	66
2.	Nuuka Putiikki	98 %	65
3.	Kraana	97 %	64
4.	Pulttu	95 %	63
5.	Juluppi Köppäänen Paatti Passata	94 %	62
6.	Tyyris	92 %	61
7.	Kropsu Pölläällä	91 %	60
8.	Mööpel Ruukata	89 %	59
9.	Nafti	86 %	57
10.	Kravata	76 %	50
11.	Kossi Olla följys	73 %	48
12.	Trasu	68 %	45
13.	Flataanen Hupulaanen	67 %	44
14.	Vakstuuki	59 %	39
15.	Sortteerata	56 %	37
16.	Ankkastokki Klotata Tanssata	55 %	36
17.	Ketta Pruutata	48 %	32
18.	Fältätä	44 %	29
19.	Manklata Pöönä	42 %	28
20.	Tömppä	35 %	23
21.	Fieteriäes	29 %	19
22.	Krinni	18 %	12

Bilaga 3

Tabeller om kännedom om e-enkätens dialektord i olika ordgrupper enligt olika åldersgrupper.

Tabell 22. Svar av den första åldersgruppen (11–19-åriga). Talen är avrundade.

OG	Genomsnitt av informanter som känner till orden	Genomsnitt av informanter som inte känner till orden	Genomsnitt av informanter som är osäkra på orden
A	6,6 = 39 %	8,2 = 48 %	2,2 = 13 %
B	1,5 = 9 %	14,5 = 85 %	1 = 6 %
C	12,8 = 75 %	3,4 = 20 %	0,8 = 5 %
D	11,3 = 66 %	4,5 = 26 %	1,2 = 7 %

Tabell 23. Svar av den andra åldersgruppen (20–39-åriga). Talen är avrundade.

OG	Genomsnitt av informanter som känner till orden	Genomsnitt av informanter som inte känner till orden	Genomsnitt av informanter som är osäkra på orden
A	19,5 = 75 %	3,7 = 4 %	2,8 = 1 %
B	7,7 = 30 %	15,6 = 60 %	2,7 = 10 %
C	24,2 = 93 %	0,8 = 3 %	1 = 4 %
D	22,7 = 87 %	2 = 8 %	1,2 = 5 %

Tabell 24. Svar av den tredje åldersgruppen (40–59-åriga). Talen är avrundade.

OG	Genomsnitt av informanter som känner till orden	Genomsnitt av informanter som inte känner till orden	Genomsnitt av informanter som är osäkra på orden
A	11,9 = 92 %	0,9 = 7 %	0,2 = 2 %
B	10,1 = 78 %	2,2 = 17 %	0,7 = 5 %
C	12,8 = 99 %	0,1 = 1 %	0,1 = 1 %
D	12,5 = 96 %	0,5 = 4 %	0 = 0 %

Tabell 25. Svar av den fjärde åldersgruppen (60–89-åriga). Talen är avrundade.

OG	Genomsnitt av informanter som känner till orden	Genomsnitt av informanter som inte känner till orden	Genomsnitt av informanter som är osäkra på orden
A	9,9 = 99 %	0 = 0 %	0,1 = 1 %
B	9,8 = 98 %	0,2 = 2 %	0 = 0 %
C	9,9 = 99 %	0,1 = 1 %	0 = 0 %
D	10 = 100 %	0 = 0 %	0 = 0 %